Evaluatie MKB Doorstartfonds Flevoland

Eindrapport
Uitgebracht in opdracht van de
provincie Flevoland
Amersfoort, 15 februari 2019

Bureau Bartels B.V.
Postbus 318
3800 AH Amersfoort
Stationsplein 69
3818 LE Amersfoort
T 033 – 479 20 20
info@brtls.nl
www.bureaubartels.nl

De auteursrechten van dit rapport liggen bij de provincie Flevoland
0722/2019

Inhoud

Samenvatting i

1. Inleiding 1

1.1 Achtergrond 1

1.2 Doelstelling, aanpak en respons 1

1.3 Leeswijzer 3

2. Inhoud en gebruik MKB Doorstartfonds 4

2.1 Inleiding 4

2.2 Totstandkoming fonds 4

2.3 Doelgroep en modaliteiten 5

2.4 Belangstelling en beroep 8

3. Communicatie en inhoud MKB Doorstartfonds 12

3.1 Inleiding 12

3.2 Informatievoorziening 12

3.3 Beoordeling inhoud MKB Doorstartfonds 13

4. Uitvoering, meerwaarde en effectiviteit 15

4.1 Inleiding 15

4.2 Uitvoering 15

4.3 Meerwaarde en effectiviteit 18

4.4 Ervaringen met afwijzingen 21

4.5 Doorverwijzing en verder verloop financiering afgewezenen 21

5. Wensen en leerervaringen 23

5.1 Inleiding 23

5.2 Toekomst van het MKB Doorstartfonds 23

5.3 Ervaringen andere fondsen 25

6. Conclusies en aanbevelingen 28

6.1 Inleiding 28

6.2 Samenvattende conclusies 28

6.3 Aanbevelingen 31

Bijlage I Geraadpleegde respondenten 34

Bijlage II Factsheet MKBDoorgaan.nl 35

Samenvatting van het rapport
Evaluatie MKB Doorstartfonds Flevoland

Aanleiding en aanpak evaluatie

Vanaf 2014 is het MKB Doorstartfonds Flevoland, waarvoor de provincie Flevoland twee miljoen euro ter beschikking heeft gesteld, operationeel. Vanuit dit fonds worden kredieten, in de vorm van zakelijke leningen met persoonlijke aansprakelijkheid, verstrekt aan Flevolandse ondernemers met een financieringsbehoefte waarin niet vanuit de markt of het Bbz voorzien kan worden. Dit laatste speelt met name in situaties waarbij sprake is van betalingsachterstanden en/of een ongunstige solvabiliteitsratio of indien een ondernemer een partner heeft met een dusdanig inkomen waardoor het Bbz niet toegepast kan worden. Met het MKB Doorstartfonds wordt (dus) beoogd om ondernemerschap en werkgelegenheid voor Flevoland te behouden. Dit fonds is als tweedelijnsvoorziening gekoppeld aan (het Flevolandse deel van) MKBDoorgaan.nl, een loket voor vroegsignalering van ondernemers met financiële problemen. Bij de uitvoering van dit fonds zijn verder het Zelfstandige Loket Flevoland (ZLF), onafhankelijke bedrijfsadviseurs en de Stichting Kredietbank Nederland (SKN) betrokken.

Mede gezien het feit dat de periode ten einde loopt waarbinnen er vanuit het MKB Doorstartfonds kredieten mogen worden verstrekt, leefde bij de provincie Flevoland de behoefte aan een externe evaluatie. Bureau Bartels heeft deze evaluatie op verzoek van de provincie uitgevoerd. Hiervoor is deskresearch verricht en zijn gesprekken gevoerd met betrokkenen bij de uitvoering, ondernemers die al dan niet met succes een beroep op het fonds hebben gedaan en andere kapitaalverstrekkers.

Gebruik en benutting fonds

Het aantal (gehonoreerde) kredietaanvragen voor het MKB Doorstartfonds is in de afgelopen periode vrij beperkt gebleven. Ten tijde van de evaluatie waren namelijk via MKBDoorgaan.nl in totaal 30 MKB-ondernemingen toegeleid naar het fonds wat op dat moment geresulteerd had in acht kredietverstrekkingen. Daarmee was ongeveer een kwart van het beschikbare budget aangewend.

Uit de evaluatie blijkt dat er in essentie twee oorzaken debet zijn aan de vrij bescheiden kredietverlening vanuit het MKB Doorstartfonds. De eerste oorzaak heeft te maken met de bekendmaking van het fonds. Er is namelijk bewust gekozen voor een low profile aanpak, waarbij het fonds niet heel actief en breed uitgedragen is onder het netwerk rondom MKB-ers (zoals banken, accountants, en dergelijke). Alleen aan MKB-ondernemers die bij MKBDoorgaan.nl terechtkomen wordt het fonds als een soort laatste 'vangnet' aangeboden. In de tweede plaats speelt ook de borgstelling vanuit de provincie Flevoland hierbij een rol. Door het hanteren van een maximale default ratio van 25% draagt ook de SKN risico. Dit draagt enerzijds bij aan een hoog rentepercentage (10%) voor de leningen en anderzijds aan een voorzichtige (en 'kritische') beoordeling van de aanvragen van de SKN. In enkele gevallen is de SKN dan ook afgeweken van de positieve advisering door het ZLF.

Dat risico's vermeden worden blijkt ook wel uit het feit dat ondernemers tot nu toe veelal aan hun financiële verplichtingen (aflossing en rentebetalingen) kunnen voldoen. Op het moment van de evaluatie waren de betalingsachterstanden bij het fonds dan ook (zeer) beperkt.

Informatievoorziening

De keuze om het MKB Doorstartfonds low-profile in de markt te zetten heeft ook te maken met de opzet van het fonds, namelijk het fungeren als 'lender of last resort' indien andere financieringsopties voor ondernemers in financiële problemen niet haalbaar blijken te zijn. Een belangrijke consequentie hiervan is echter wel geweest dat mede hierdoor het aantal kredietaanvragen voor dit fonds vrij bescheiden is gebleven en er zeer waarschijnlijk ook kansen gemist zijn om ondernemers uit de doelgroep te ondersteunen. Bij direct betrokkenen bij de uitvoering leeft dan ook de behoefte om naar de toekomst het MKB Doorstartfonds breder bekend te maken bij – c.q. in te bedden in – de netwerkstructuur rondom het MKB (banken, accountants, e.d.).

Ondernemers die krediet vanuit het MKB Doorstartfonds aangevraagd hebben zijn uiteraard wel bekend geraakt met dit fonds en hebben daarover ook informatie verkregen en/of vergaard. Deze informatievoorziening blijkt in grote lijnen te voldoen. Het belangrijkste aandachtspunt dat wat dit aangaat uit de evaluatie naar voren is gekomen betreft de voorwaarden die van toepassing zijn voor het krediet. Voor een deel van de aanvragers was het in eerste instantie bijvoorbeeld niet duidelijk dat het om een zakelijke lening met persoonlijke aansprakelijkheid ging en/of dat (dus ook) de partner moest tekenen.

Modaliteiten

Zowel betrokkenen bij de uitvoering als ondernemers die een beroep op het MKB Doorstartfonds hebben gedaan zijn over het algemeen (redelijk) tevreden over de voorwaarden van dit fonds. Dit neemt niet weg dat er ook behoeften aan aanpassingen leven. Voor ondernemers is het belangrijkste verbeterpunt gelegen in een verlaging van het rentepercentage zoals dat bij het MKB Doorstartfonds gehanteerd wordt. Dit punt wordt ook onderschreven vanuit verschillende betrokkenen bij de uitvoering van het fonds. Samenhangend hiermee is vanuit deze gesprekspartners ook de behoefte geventileerd aan aanpassing (verhoging) van de default ratio van dit fonds. Dit omdat daarmee ruimte wordt gecreëerd voor een renteverlaging alsmede een minder voorzichtige c.q. 'kritische' beoordeling van de aanvragen. Hierdoor kan het bereik van het MKB Doorstartfonds onder de doelgroep van ondernemers versterkt worden.

Aanvraag- en beoordelingsprocedure

Ondernemers blijken (redelijk) tevreden te zijn over de aanvraagprocedure zoals die vanuit het MKB Doorstartfonds wordt gehanteerd. Vanuit het perspectief van ondernemers is het belangrijkste sterke punt van deze procedure gelegen in de eenvoud daarvan. Kansen voor verbetering liggen in de optiek van een deel van de ondernemers met name in een (verdere) versnelling van de procedure. Zij onderbouwen dit door er op te wijzen dat juist voor ondernemers in financiële problemen snelheid een groot goed is.

De levensvatbaarheidsonderzoeken van de ondernemingen van de aanvragers, die als onderdeel van de aanvraagprocedure uitgevoerd worden, worden niet alleen door betrokkenen bij de uitvoering maar ook door het overgrote deel van de ondernemers (zeer) positief beoordeeld. Wel bestaat er behoefte aan meer interactie tussen de SKN en de adviseurs die deze onderzoeken uitvoeren. Enerzijds gaat het hierbij om mondelinge toelichtingen die deze adviseurs aan de SKN kunnen geven over de bevindingen van levensvatbaarheidsonderzoeken. Anderzijds leeft bij deze adviseurs de behoefte aan terugkoppeling over het verdere functioneren van de bedrijven waarvan een kredietaanvraag goedgekeurd is. Hieruit zijn namelijk mogelijke lessen te destilleren voor toekomstige levensvatbaarheidsonderzoeken.

In de praktijk vervult de SKN een grotere en meer zelfstandige rol bij de beoordeling van aanvragen voor het MKB Doorstartfonds dan oorspronkelijk voorzien was. In de overeenkomst van geldlening tussen de provincie Flevoland en de SKN werd er namelijk vanuit gegaan dat het ZLF wat dit aangaat min of meer 'bindende adviezen' zou geven. De grotere rol en betrokkenheid van de SKN hierbij laat zich verklaren door de risico's die de SKN, via de default ratio van 25%, draagt bij het MKB Doorstartfonds.

Meerwaarde en effectiviteit MKB Doorstartfonds

De beoogde rol van het MKB Doorstartfonds als 'lender of last resort' blijkt in de praktijk ook goed uit de verf te komen. Het overgrote deel van de aanvragers had namelijk eerst – en tevergeefs – pogingen bij andere partijen ondernomen om financiering te verkrijgen alvorens bij het MKB Doorstartfonds aan te kloppen. Het feit dat andere partijen niet wilden financieren vormde voor een meerderheid van de aanvragers dan ook de belangrijkste reden om een beroep op dit fonds te doen.

Voor de ondernemers die hun aanvraag vanuit het MKB Doorstartfonds gehonoreerd hebben gekregen is de betreffende kredietverlening van doorslaggevend belang geweest voor het voortbestaan van hun onderneming. Hierdoor konden bij de bedrijven van deze ondernemers ook tientallen arbeidsplaatsen behouden worden in de provincie Flevoland, iets wat ook spoort met het doel van het MKB Doorstartfonds.

Uit de evaluatie blijkt dat na de afhandeling van de kredietaanvraag voor het MKB Doorstartfonds de contacten tussen de betreffende ondernemers en MKBDoorgaan.nl 'verwateren'. Enerzijds ontvangen de betreffende ondernemers veelal geen of beperkte ondersteuning vanuit MKBDoorgaan.nl. Het overgrote deel van deze ondernemers heeft daar overigens ook zelf geen behoefte aan. Anderzijds is het in de afgelopen periode ook niet gebruikelijk geweest dat MKBDoorgaan.nl een signaal vanuit de SKN ontvangt indien er bij ondernemers betalings-achterstanden ontstaan bij de aflossing van het krediet en/of rentebetalingen aan het MKB Doorstartfonds. In dergelijke situaties kan ondersteuning van MKBDoorgaan.nl wel wenselijk zijn en een meerwaarde hebben.

Toekomst MKB Doorstartfonds

Per saldo hebben aanvragers, los van de vraag of hun aanvraag al dan niet gehonoreerd is, positieve ervaringen opgedaan met het MKB Doorstartfonds. Een (ruime) meerderheid van de aanvragers zou dit fonds dan ook bij collega-ondernemers aanbevelen en daar ook zelf weer een beroep op doen mocht daar aanleiding voor zijn. De belangrijkste reden daarvoor is de 'witte vlek' die het fonds in de optiek van deze ondernemers invult binnen de financieringsmarkt.

Om dezelfde reden onderschrijven ook andere financiers het belang van continuering van het MKB Doorstartfonds. In de praktijk doen zich namelijk situaties voor waarbij deze financiers ondernemers (in financiële problemen) niet kunnen of willen financieren maar het MKB Doorstartfonds wel soelaas kan bieden. Samenhangend hiermee pleiten andere financiers en direct betrokkenen bij het MKB Doorstartfonds er voor om meer bekendheid te geven aan dit fonds. Dit vanuit de overtuiging dat het MKB Doorstartfonds breder ingezet kan worden dan waarvan in de afgelopen periode sprake is geweest. In de optiek van deze respondenten kan ook een reductie van het rentepercentage en een minder voorzichtige (kritische) beoordeling van aanvragen hieraan bijdragen. Het verhogen van de default ratio lijkt hiervoor, zoals gezegd, een belangrijke sleutel te zijn. Dit wordt in feite ook onderschreven vanuit een analyse van enkele

andere vergelijkbare (provinciale) fondsen. Bij één van deze fondsen is een 100% default ratio namelijk gepaard gegaan met een lager rentepercentage en een (veel) hogere benuttingsgraad dan bij de andere fondsen, waaronder het MKB Doorstartfonds.

Aanbevelingen

Het navolgende schema bevat de aanbevelingen die uit het onderzoek te destilleren zijn. Voor de onderbouwing van de betreffende aanbevelingen verwijzen we naar hoofdstuk 6 (paragraaf 6.3).

1. *Continueer het MKB Doorstartfonds.*
2. *Maak het MKB Doorstartfonds breder bekend in netwerken rondom MKB-ondernemers*
3. *Overweeg om de garantstelling – de default ratio – te verhogen.*
4. *Hanteer een lager rentepercentage bij kredieten vanuit het MKB Doorstartfonds.*
5. *Intensiveer de ondersteuning aan ondernemers waarvan de kredietaanvraag toe- dan wel afgewezen is.*
6. *Zorg voor meer communicatie tussen uitvoerende partijen rondom de kredietbeoordeling en daarna.*
7. *Maak samen met betrokken partijen een keuze bij welke partij het beheer van het fonds belegd gaat worden.*

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

In 2014 is in de provincie Flevoland het ***MKB Doorstartfonds Flevoland*** in het leven geroepen, in het navolgende kortweg aan te duiden als het MKB Doorstartfonds. Vanuit dit fonds kunnen kredieten worden verstrekt aan Flevolandse ondernemers met een (tijdelijke) financierings-behoefte die niet vanuit bijvoorbeeld banken of de Bbz-regeling ingevuld kan worden. Daarmee bestaat de doelgroep van het MKB Doorstartfonds uit ondernemers die qua financiering tussen wal en schip zijn geraakt. Een belangrijke voorwaarde voor kredietverstrekking vanuit dit fonds is wel dat het dient te gaan om ondernemingen die in de kern levensvatbaar zijn. Met de kredietverlening vanuit dit fonds wordt beoogd om het voortbestaan van Flevolandse bedrijven, met een financieringsbehoefte waarin niet vanuit de markt voorzien kan worden, zeker te stellen en aldus ondernemerschap en werkgelegenheid te behouden.

De provincie Flevoland heeft 2 miljoen euro voor het MKB Doorstartfonds ter beschikking gesteld. Daartoe is de provincie Flevoland een overeenkomst van geldlening aangegaan met de SKN voor een periode van 10 jaar (2014 - 2024). Het fonds is bij deze stichting ondergebracht. Voor de uitvoering heeft de provincie Flevoland een dienstverleningsovereenkomst gesloten met de gemeente Lelystad, die als contractpartner namens het ZLF optreedt. Het ZLF is één van de initiatiefnemers van Stichting MKBDoorgaan.nl.[1] Deze stichting is in het leven geroepen om vroegtijdig financiële problemen bij ondernemers te signaleren en hen van raad en advies te voorzien om deze problemen het hoofd te bieden. MKBDoorgaan.nl vormt wat dit aangaat de 'portal' voor Flevolandse ondernemers om bij de 'achtervangvoorziening' van het MKB Doorstartfonds te komen.

Bij de start van het fonds heeft de provincie Flevoland aangegeven in 2018 de resultaten van het fonds te evalueren en nadere besluiten te nemen over de verdere toekomst van het fonds. Op verzoek van de provincie Flevoland heeft Bureau Bartels eind 2018 deze ***externe evaluatie*** uitgevoerd. In deze rapportage presenteren wij de resultaten van de evaluatie van het MKB Doorstartfonds.

1.2 Doelstelling, aanpak en respons

Doelstelling

Het centrale doel van de evaluatie was om tot een beantwoording van de volgende vraag te komen:

> *Wat zijn de ervaringen met het MKB Doorstartfonds Flevoland, wat is naar de toekomst de relevantie van dit fonds en hoe kan het fonds in de periode 2019-2023 effectief en efficiënt worden ingezet.*

Uit deze doelstelling valt af te leiden dat in de evaluatie allereerst teruggeblikt is, door het in kaart brengen van de ervaringen van verschillende typen betrokkenen met de inhoud en uitvoering van het MKB Doorstartfonds Flevoland. Daarnaast is ook een blik op de toekomst gericht. Een

[1] Bij de start van het fonds luidde de naam van deze organisatie nog Stichting MKBDoorstart.nl.

belangrijk thema was daarbij in hoeverre het MKB Doorstartfonds Flevoland naar de toekomst voor de doelgroep nog voorziet in een 'witte vlek' binnen de financieringsmarkt en, indien daarvan sprake is, hoe deze kredietverlening effectief en efficiënt kan worden georganiseerd.

Aanpak

Voor de evaluatie van het MKB Doorstartfonds is een aantal samenhangende activiteiten ontplooid. Allereerst is ***deskresearch*** verricht. Hierbij zijn verschillende bronnen bestudeerd, waaronder relevante beleidsstukken van de provincie Flevoland, het projectvoorstel voor het MKB Doorstartfonds Flevoland, onderliggende overeenkomsten, monitoringgegevens over de resultaten van ingediende aanvragen en de stand van zaken bij de verstrekte kredieten vanuit het MKB Doorstartfonds.

In de tweede plaats zijn gesprekken gevoerd met ***sleutelpersonen*** binnen de provincie Flevoland, het Zelfstandigenloket Flevoland (ZLF), de Stichting Kredietbank Nederland (SKN) en BTBedrijfsadvies. Het ging daarbij zowel om personen die betrokken zijn (geweest) bij het beleid als bij de uitvoering van het MKB Doorstartfonds. Het doel van deze gesprekken was om goed zicht te krijgen op de wijze waarop de regeling wordt uitgevoerd en de ervaringen tot dusver aan de kant van de uitvoeringsorganisatie van het fonds.

Verder zijn interviews afgenomen met een aantal andere typen betrokkenen. In dit ***veldwerk*** ging het in de eerste plaats om (een selectie van) ***MKB-ondernemers*** die al dan niet met succes een beroep op het MKB Doorstartfonds hebben gedaan. Omwille van privacyregels zijn de ondernemers eerst door BTBedrijfsadvies – die het merendeel van de levensvatbaarheids-onderzoeken voor haar rekening nam – of het ZLF benaderd met de vraag of hun (contact)gegevens aan de evaluator doorgegeven mocht worden. Op deze wijze kregen we de beschikking over de gegevens van 15 van de in totaal 30 MKB-ondernemers waarvan een kredietaanvraag beoordeeld is. Deze aangereikte aanvragers toonden zich bereid om hun ervaringen met het fonds te delen. Van de overige aanvragers die wel benaderd zijn[2], wilde een enkeling niet meedoen vanwege het feit dat zij met een afwijzing hadden te maken, de aanvraag te ver terug in de tijd lag of vanwege schaamte dat zij een beroep op het fonds moesten doen.

Uiteindelijk zijn bij deze doelgroep dus 15 telefonische interviews afgenomen, waarvan vijf ondernemers die een lening uit het fonds hebben gekregen (hierna 'deelnemers' genoemd) en tien ondernemers die hun aanvraag afgewezen zagen ('afgewezenen')[3].

In aanvulling op het bovenstaande zijn ook enkele ***adviseurs*** in de evaluatie betrokken. Het gaat daarbij om adviseurs van MKBDoorgaan.nl die ondernemers doorverwijzen/toeleiden naar het MKB Doorstartfonds en adviseurs die de levensvatbaarheid van de onderneming van aanvragers onderzocht hebben. In totaal zijn interviews afgenomen met drie adviseurs. Verder zijn enkele vertegenwoordigers van ***andere kapitaalverstrekkers*** geraadpleegd over de bekendheid met en hun beeld van (de positionering van) het MKB Doorstartfonds. Het ging hierbij om de Rabobank en Qredits[4].

---

[2] In samenspraak met BTBedrijfsadvies en het ZLF is bepaald welk deel van de aanvragers zinvol benaderd konden worden voor de evaluatie. Een aantal aanvragers bleek niet meer te achterhalen omdat hun onderneming niet meer bestond. Verder waren enkele aanvragen op het moment van de evaluatie nog in behandeling. Deze aanvragers zijn buiten beschouwing gelaten.

[3] Hiervan heeft één ondernemer zelf besloten om de aanvraag in te trekken.

[4] Qredits biedt coaching, Microkrediet en MKB-krediet aan (startende) MKB-ondernemers, die geen toegang hebben tot verschillende (financiële) diensten via het reguliere circuit.

Als laatste activiteit hebben we ook input gekregen vanuit de ervaringen met soortgelijke fondsen in de provincies Fryslân en Groningen. Deze initiatieven zijn we op het spoor gekomen via de SKN, die ook bij deze fondsen een rol heeft gespeeld.

In Bijlage I zijn de namen van de geraadpleegde personen weergegeven. Daarbij zijn de ondernemers, die een aanvraag voor een krediet vanuit het MKB Doorstartfonds ingediend hadden, achterwege gelaten.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van het rapport is als volgt. In hoofdstuk 2 geven we inzicht in de inhoud en het gebruik van het MKB Doorstartfonds. Vervolgens staan in hoofdstuk 3 ervaringen van de respondenten met de modaliteiten van en de communicatie over het fonds centraal. In hoofdstuk 4 verleggen we de aandacht naar de uitvoering, meerwaarde en effectiviteit van het fonds. In hoofdstuk 5 komen wensen voor de toekomst en leerervaringen van vergelijkbare fondsen aan bod. We sluiten het rapport af met samenvattende conclusies en bouwstenen voor de toekomst (hoofdstuk 6).

2. Inhoud en gebruik MKB Doorstartfonds

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de inhoud en het gebruik van het MKB Doorstartfonds centraal. Om dit in een goed perspectief te plaatsen kijken we in paragaaf 2.2 eerst terug op de totstandkoming van het fonds en de wijze waarop de kredietverlening vanuit het fonds is vormgegeven. In paragraaf 2.3 beschrijven we de doelgroep en de modaliteiten van het fonds. De belangstelling voor en het beroep op het fonds komen in paragraaf 2.4 aan de orde.

2.2 Totstandkoming fonds

De oorsprong van het MKB Doorstartfonds is gelegen in een motie[5], die in november 2013 in Provinciale Staten van Flevoland werd aangenomen. In deze motie van de ChristenUnie werd het College van Gedeputeerde Staten verzocht om bij de behandeling van het MKB-financieringsinstrumentarium ook een kredietfaciliteit te creëren voor kleine ondernemingen die kampen met tijdelijke financieringsproblemen. Een dergelijke faciliteit zou dan gerealiseerd kunnen worden via het Zelfstandigen Loket Flevoland, dat voor Flevolandse gemeenten zorgdraagt voor kredietverlening vanuit het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz). In de motie wordt verzocht om in beginsel 2 miljoen euro aan additionele middelen voor het fonds beschikbaar te stellen.

In januari 2014 – toen de economische crisis nog gaande was – werd een plan ingediend[6] voor een eerstelijns loket voor vroegsignalering van ondernemers in financiële problemen (het MKB Doorstartloket, later MKBDoorgaan.nl genoemd) en – als een tweedelijnsvoorziening – een fonds voor alternatieve kredietfaciliteiten voor het geval de Bbz niet benut kan worden: het MKB Doorstartfonds Flevoland. Het loket komt tegemoet aan het probleem dat ondernemers in geval van financiële tegenwind geen of te laat stappen zetten om het in de kern gezonde bedrijf te redden. Door advies en doorverwijzing kan dan tijdig bijgestuurd of ingegrepen worden.[7] Als financiering nodig is en andere financieringsopties niet benut kunnen worden, kan met het fonds bewerkstelligd worden dat bedrijven toch voortgezet worden en zo arbeidsplaatsen in Flevoland behouden kunnen worden.

Op 20 mei 2014 hebben Gedeputeerde Staten besloten om middelen voor het MKB Doorstartfonds beschikbaar te stellen. In de vorm van een lening werd 2 miljoen euro voor de kredietverlening zelf beschikbaar gesteld. Dit geld moest rechtstreeks ten goede komen aan Flevolandse MKB-bedrijven. Het verzoek om van dit bedrag 100.000 euro te reserveren voor opstart- en exploitatiekosten (waaronder promotie), werd niet gehonoreerd. In het oorspronkelijke projectplan werd opgemerkt dat de provinciale bijdrage 'een stevige basis vormt om ook andere fondsen aan te boren'. Dit laatste is echter niet gebeurd maar ook niet noodzakelijk gebleken (zie verderop het beroep op het fonds).

Het bovenstaande besluit is door de provincie Flevoland vertaald naar een tweetal overeenkomsten, namelijk een Dienstverleningsovereenkomst met de gemeente Lelystad (als

---

5 Ondersteuning MKB, Motie 21, 13 november 2013.

6 Een 'coproductie' van Jacqueline Zuidweg (Zuidweg & Partners), Jannie van den Berg (het ZLF), Martin Egberink (Startfoundation), Ger Jaarsma (de SKN), met medewerking van de gemeente Lelystad als formele indiener van het plan.

7 Zie de bijgevoegde factsheet over MKBDoorgaan.nl (bijlage II).

vertegenwoordiger het ZLF) en een Overeenkomst van lening met de SKN. De Dienstverlenings-overeenkomst heeft betrekking op de oprichting en vormgeving van zowel de vroegsignalering (in pilotvorm) als de kredietfaciliteit. Wat dit laatste betreft zijn in de overeenkomst enkele belangrijke zaken geregeld, namelijk:

- dat uitgegaan wordt van een periode van vijf jaar waarin de leningen mogen worden verstrekt (uiterlijk tot 30 juni 2019);
- welke typen ondernemers in aanmerking komen voor een lening (zie verderop);
- dat er bij de beoordeling van aanvragen voor leningen een levensvatbaarheidsonderzoek wordt uitgevoerd, waarvan de kosten niet ten laste van het fonds komen[8];
- dat de SKN met zwaarwegende redenen gemotiveerd mag afwijken van het advies van het ZLF (lees de uitkomsten van het levensvatbaarheidsonderzoek).

In de Overeenkomst van lening is geregeld hoe het budget beschikbaar komt aan de SKN en op welke wijze zij de leningen aan Flevolandse MKB-ondernemers verstrekt. In essentie is hiermee het volgende bepaald, namelijk dat:

- de provincie het budget in tranches beschikbaar stelt aan de SKN;
- dat de SKN verplicht is leningen te verstrekken als (op grond van het levensvatbaar-heidsonderzoek) een positief advies is verstrekt (en dat alleen bij zwaarwegende redenen daarvan mag worden afgeweken);
- dat het fonds revolverend is en de afgeloste bedragen opnieuw mogen worden uitgeleend;
- dat de SKN jaarlijks 2% rente betaalt aan de provincie over het gestorte bedrag;
- dat de totale looptijd van de lening 10 jaar is (waarvan 5 jaar voor het verstrekken van leningen aan de ondernemers);
- dat de gehele lening terugbetaald dient te worden, met in achtneming van een default van maximaal 25%. Dit betekent dat de SKN minimaal 75% van het beschikbaar gestelde bedrag plus bijkomende rente aan de provincie dient terug te betalen.

Ook uit de gevoerde gesprekken met sleutelpersonen blijkt dat het risicoprofiel – namelijk dat een belangrijk deel van het risico bij de fondsbeheerder is gelegd – van invloed is geweest op de modaliteiten en de werking van het fonds (zie hierna).

2.3 Doelgroep en modaliteiten

In deze paragraaf staan twee zaken centraal. Allereerst lichten we toe voor welk typen MKB-ondernemers de kredietfaciliteit bedoeld is. Daarbij schenken we ook aandacht aan de positionering van het fonds ten opzichte van andere bronnen van privaat en publiek kapitaal. Vervolgens geven we aan de hand van enkele belangrijke modaliteiten van het fonds inzicht in de wijze van ondersteuning van deze ondernemers.

Doelgroep

Zoals hiervoor al aangegeven, bestaat de doelgroep van het MKB Doorstartfonds uit MKB-ondernemingen met (tijdelijke) financiële problemen die tussen wal en schip vallen wat betreft hun financiering. Dit zijn ondernemers die op de ***private kapitaalmarkt*** – financiering door bijvoorbeeld banken, investeringsmaatschappijen, particuliere investeerders en initiatieven als Qredits – geen kans op financiering maken. Dit omdat deze partijen het risico te hoog inschatten, zekerheden worden gevraagd waaraan deze ondernemers niet kunnen voldoen of omdat krediet

[8] De gemeente van de vestigingsplaats van de ondernemer neemt deze kosten voor haar rekening.

nodig is voor het afbetalen van (belasting)schulden. Om dit soort redenen laat de reguliere kapitaalmarkt dit type ondernemers per definitie links liggen. Het MKB Doorstartfonds springt in zekere zin 'in het gat' dat de particuliere kapitaalmarkt laat liggen.

Een tweede vorm van marktimperfectie waar met het fonds op aangesloten wordt, is dat veel zelfstandige ondernemers in financiële problemen vaak ook geen beroep kunnen doen op ***publiek kapitaal***. Het is een bekend gegeven dat veel 'hulpbehoevende' kleine ondernemers verstoten blijven van financiële bijstand vanuit het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz)[9]. Een belangrijke reden daarvoor is dat het inkomen van de partner meegeteld moet worden en het gezamenlijke inkomen dan boven bijstandsniveau uitstijgt. Alvorens door te geleiden naar het MKB Doorstartfonds wordt getoetst of ondersteuning vanuit het Bbz wellicht mogelijk is.

Verderop zien we dat enkele MKB-ondernemingen die naar het fonds 'toegeleid' werden, toch nog private of publieke financiering konden krijgen (na uitvoering van het levensvatbaarheids-onderzoek en al dan niet een sanering). Aangezien als voorwaarde geldt dat andere financieringsopties niet mogelijk zijn, werden de aanvragen van deze ondernemers alsnog afgewezen.

In schema 2.1 hebben we de positie van het MKB Doorstartfonds ten opzichte van andere private en publieke bronnen van bedrijfskapitaal weergegeven. De verschillende bronnen voor (bedrijfs)kapitaal zijn langs twee assen gepositioneerd. De verticale as heeft betrekking op de mate van risico bij de kapitaalverstrekking. Op de horizontale as is weergegeven voor welke kapitaalbehoeften men een beroep op de betreffende bronnen kan doen.

Schema 2.1 Positionering MKB Doorstartfonds in het 'landschap' van bedrijfsfinanciering

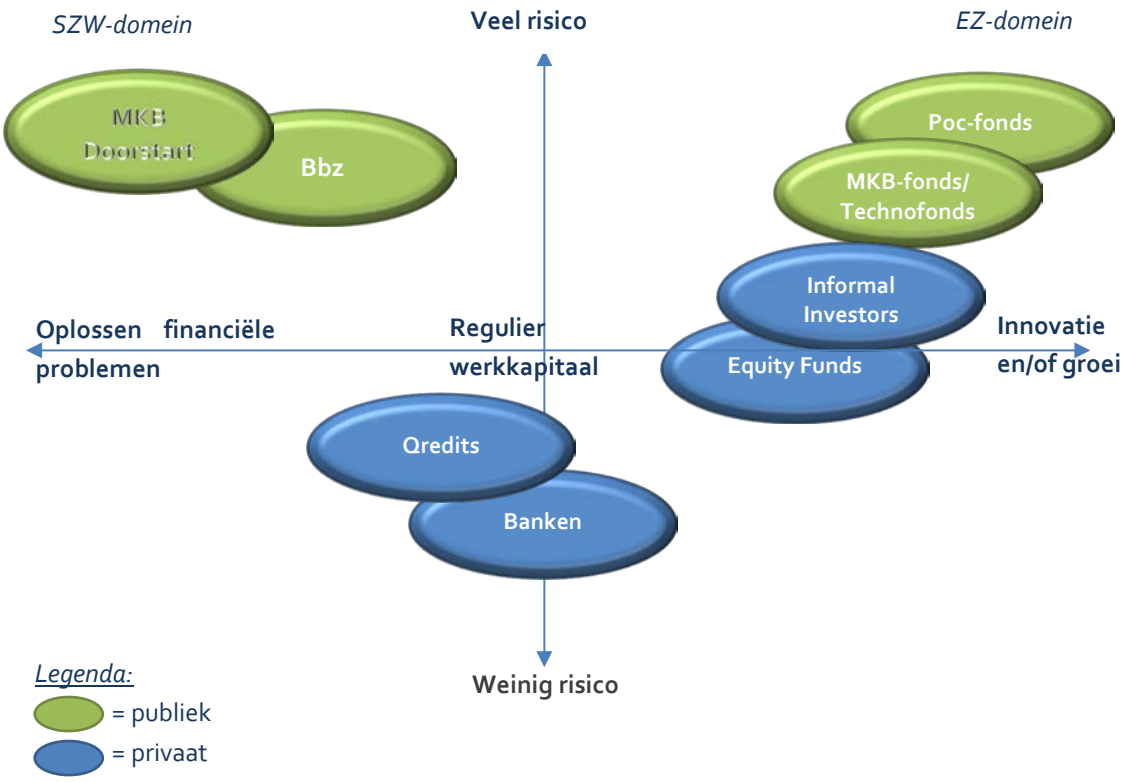

[9] Zie bijvoorbeeld '*Zzp'er in geldnood krijgt vaak geen hulp*', De Volkskrant 24 januari 2019.

In schema 2.1 zijn ook andere financieringsinstrumenten van de provincie Flevoland opgenomen. Het gaat hierbij om de fondsen MKB-fonds, Techno-fonds en het recent geïntroduceerde fonds voor Proof of Concept-leningen. Al deze fondsen worden door de OMFL beheerd. Een belangrijk verschil tussen het MKB Doorstartfonds en deze andere provinciale fondsen is het doel van de kapitaalverstrekkingen, namelijk het oplossen van tijdelijke financiële problemen versus het beschikbaar stellen van kapitaal voor innovatie en groei. Daarnaast zijn er ook verschillen in de wijze van kapitaalverstrekking, namelijk via het beschikbaar stellen van zakelijke leningen met persoonlijke aansprakelijkheid (MKB Doorstartfonds, zie ook modaliteiten hieronder) dan wel bedrijfskrediet (andere provinciale fondsen).

Het behoud van bedrijvigheid en werkgelegenheid vormt een belangrijke drijfveer voor de provincie om kapitaal voor het MKB Doorstartfonds beschikbaar te stellen. Als voorwaarde voor financiële steun vanuit het fonds geldt dan ook dat het om in de kern gezonde bedrijven gaat (die weliswaar tijdelijk een financieel probleem hebben). In dit verband vormt het levensvatbaarheidsonderzoek door onafhankelijke, externe adviseurs een belangrijke toets. Leningen vanuit het fonds worden dan ook alleen verstrekt als uit deze toets blijkt dat er voldoende perspectief op voortbestaan van de onderneming is en de adviseur dus een positief advies geeft aan de SKN.

Wat het behoud van de werkgelegenheid betreft, is nog bijzondere aandacht voor ondernemers die werkgelegenheid bieden aan 'kwetsbare' medewerkers. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om 50+'ers of mensen met een beperking. Dit is vooral in het belang van de Flevolandse gemeenten, die deze personen 'in de bakken krijgen' op het moment dat zij hun baan zouden verliezen. In paragraaf 4.3 is weergegeven hoeveel kwetsbare medewerkers tot dusver hun baan hebben behouden als gevolg van de kapitaalverstrekking vanuit het MKB Doorstartfonds.

Modaliteiten

In tabel 2.1 hebben we enkele belangrijke modaliteiten van het MKB Doorstartfonds weergegeven. Voor een meer uitgebreide weergave van de modaliteiten van het fonds verwijzen we naar paragraaf 5.3, waarin we een vergelijking met enkele andere fondsen elders in het land maken.

Tabel 2.1 Modaliteiten MKB Doorstartfonds

Modaliteiten	Aspect
Type lening	Zakelijke lening met persoonlijke aansprakelijkheid
Maximale lening	Ruim 190.000 (aansluitend op maximale bedrag voor Bbz in betreffende jaar
Rentepercentage	10%
Maximale looptijd	5 jaar

Hieronder lichten we de genoemde modaliteiten kort en bondig toe.

Vanuit het MKB Doorstartfonds worden dus zakelijke leningen met ***persoonlijke aansprakelijkheid*** verstrekt. De MKB-ondernemers die gebruik willen maken van de kredietfaciliteit zijn dus hoofdelijk aansprakelijk voor de aflossing van de lening. Ook de eventueel aanwezige partner van de ondernemer tekent de leenovereenkomst en stelt zich daarmee mede garant voor de aflossing. Vanwege deze aansprakelijkheid is dit niet de meest aantrekkelijke leningsvorm voor MKB-ondernemers. Voor de kredietverstrekker is de inzet van de natuurlijke persoon als 'garantie' daarentegen wel aantrekkelijk, omdat daarmee de kans op aflossing van de lening vergroot wordt.

Wat de maximale hoogte van de lening betreft, is aansluiting gezocht bij het Bbz. Aan ondernemers kan vanuit het MKB Doorstartfonds maximaal het vigerende bedrag van het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (Bbz) worden uitgeleend. Bij de start van het fonds in 2014 was dit 190.812 euro. In 2018 bedroeg dit 196.381 euro.

Voor de verstrekte lening is in de praktijk een rentepercentage van 10% gehanteerd (dit zou oorspronkelijk het zelfde rentepercentage als het Bbz zijn, namelijk 8%). Dit is duidelijk hoger dan de marktrente. Uit de gesprekken met sleutelpersonen is naar voren gekomen dat de hoogte van de rente direct samenhangt met de garantieregeling (de default). De provincie staat borg voor 25% van de kredietsom, het risico voor de SKN kan dus oplopen tot 75%. Om dit financiële risico af te dekken ziet de SKN zich genoodzaakt om een hoog rentetarief te hanteren (zie ook de vergelijking met andere fondsen in paragraaf 5.3). Uit hoofdstuk 4 blijkt dat de geraadpleegde deelnemers negatief oordelen over het gehanteerde rentetarief.

De maximale looptijd van krediet is vijf jaar. Voor uitzonderlijke gevallen kan van deze termijn afgeweken worden. Leningen worden uiterlijk tot 30 juni 2019 verstrekt. De laatste lening is dus in principe uiterlijk 1 juli 2024 afgelost.

2.4 Belangstelling en beroep

In deze paragraaf geven we inzicht in hoeveel en welk type MKB-bedrijven uit Flevoland in beeld zijn gekomen bij het MKB Doorstartfonds en hoeveel hiervan daadwerkelijk krediet verstrekt hebben gekregen.

Aantal aanvragen

Bezien we het aantal Flevolandse MKB-ondernemers dat via MKBDoorgaan.nl in beeld is gekomen bij het MKB Doorstartfonds, dan gaat het niet om grote aantallen. In de afgelopen vijf jaar zijn gemiddeld zes bedrijven per jaar – dus in totaal 30 bedrijven – toegeleid naar het MKB Doorstartfonds. Bij deze bedrijven is de levensvatbaarheidstoets uitgevoerd. In figuur 2.1 is weergegeven hoe het aantal kredietaanvragen zich over elk jaren heeft ontwikkeld.

Figuur 2.1 Aantal naar MKB Doorstartfonds toegeleide bedrijven per jaar

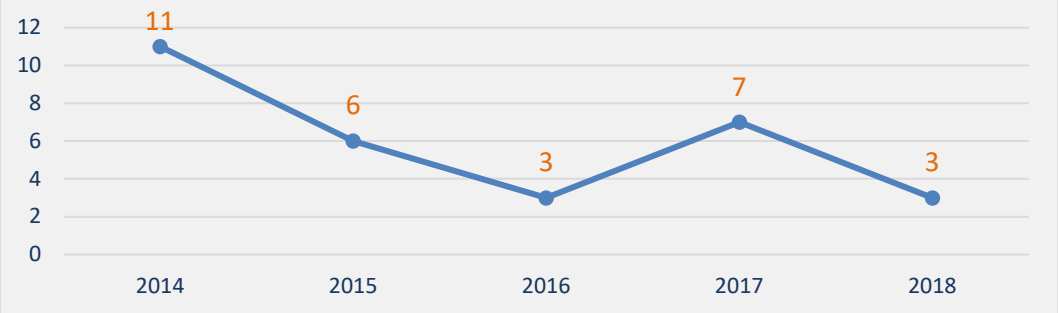

Bron: monitoringgegevens MKB Doorstartfonds

Uit bovenstaande figuur blijkt een grillig patroon. Een derde van het totaal aantal aanvragen werd in het eerste jaar gedaan. Mogelijke verklaring hiervoor is dat rondom de start van MKBDoorgaan.nl en het fonds de nodige publiciteit is gegenereerd (onder andere via een roadshow langs gemeenten en op bijeenkomsten). In de andere jaren is het aantal toegeleide bedrijven (veel) kleiner. Dit heeft te maken met de low profile bekendmaking van het fonds waarvoor gekozen is (namelijk uitsluitend binnen de dienstverlening van MKBDoorgaan.nl). Van een brede bekendmaking onder financiële dienstverleners en intermediairs is geen sprake.

Daarnaast kan ook de aantrekkende economie een rol hebben gespeeld in de mindere toeleiding naar het fonds.

Vervolgens bezien we een aantal kenmerken van de bedrijven die zijn toegeleid naar het MKB Doorstartfonds. Om te beginnen geven we de ***vestigingsplaats*** van aanvragers in beeld. Van de 30 bedrijven waarvoor krediet is aangevraagd was een aanzienlijk deel gevestigd in Almere (12) of Lelystad (11). Emmeloord en Dronten volgen met elk twee aanvragen. Ten slotte is er uit de volgende plaatsen ieder één aanvraag ingediend: Zeewolde, Urk en Ens.[10]

Verder hebben we in kaart gebracht in welke branches de toegeleide bedrijven actief zijn. Zoals uit onderstaande tabel blijkt zijn bedrijven uit de zakelijke of persoonlijke dienstverlening en de detail- en groothandel het meest vertegenwoordigd in de aanvragers.

Tabel 2.2 Branche naar MKB Doorstartfonds toegeleide bedrijven (N=30)

Branche	Aantal	Aandeel
Zakelijke en persoonlijke dienstverlening	9	30%
Detailhandel, groothandel en ambachten	6	20%
Bouwnijverheid	5	17%
Horeca, recreatie en catering	4	13%
Industrie	2	7%
Cultuur, sport en amusement	1	3%
Kinderopvang	1	3%
Vervoer	1	3%
Zorg	1	3%

Bron: monitoringgegevens MKB Doorstartfonds

Ten slotte hebben we gekeken naar de grootteklasse van bedrijven die zijn toegeleid naar het MKB Doorstartfonds. In figuur 2.2 staat weergegeven hoeveel werknemers de aanvragende bedrijven in dienst hadden op het moment van de kredietaanvraag bij het fonds. Daaruit blijkt dat bijna de helft van de toegeleide bedrijven uit ZZP'ers bestond (en dus geen personeel in dienst had).

Figuur 2.2 Grootteklasse naar MKB Doorstartfonds toegeleide bedrijven (N=30)

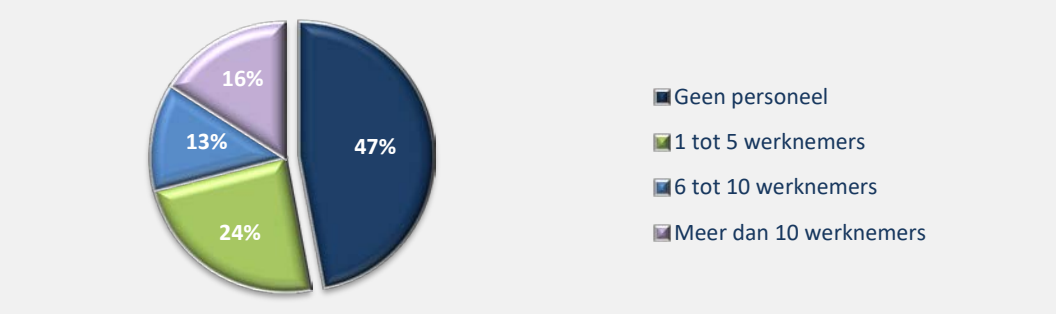

Bron: monitoringgegevens MKB Doorstartfonds

Ruim een derde van de aanvragers had op het moment van de kredietaanvraag maximaal 10 medewerkers in dienst. Vijf aanvragers hadden meer dan 10 medewerkers in dienst; het grootste bedrijf telde 24 medewerkers.

[10] De acht verstrekte kredieten – zie hierna – zijn als volgt verdeeld over de vestigingsplaatsen van de onderneming: Lelystad (3), Almere (2), Emmeloord (1), Zeewolde (1) en Urk (1).

Resultaat beoordeling aanvragen

In tabel 2.2 is weergegeven wat het resultaat (tot dusver[11]) was van de beoordeling van de 30 kredietaanvragen. Daaruit blijkt dat er in de periode 2014-2018 acht kredieten zijn verstrekt, waarvan vijf in het eerste jaar van het fonds. In de jaren daarna werd maximaal één aanvraag per jaar gehonoreerd.

Belangrijke verklaringen voor het vrij beperkte gebruik van het MKB Doorstartfonds moeten enerzijds worden gezocht in het beperkte aantal aanvragen aan de voorkant. Dit heeft weer te maken met de low profile communicatie over het fonds (zie hiervoor). Anderzijds speelt ook de garantieregeling een rol. Doordat het opleggen van een default ratio van 25% ziet de SKN zich genoodzaakt om aanvragen – via haar reguliere acceptatiebeleid – kritisch te laten beoordelen door de Kredietcommissie van de SKN (zie hieronder).

De helft van de aanvragen (15) werd na de beoordeling door de onafhankelijke adviseur afgewezen. In nagenoeg alle gevallen constateerde de onafhankelijk adviseur dat de onderneming niet levensvatbaar meer was. Er werd dus een negatief advies uitgegeven aan de SKN. In twee gevallen volgde de afwijzing opvallend genoeg na een positieve beoordeling van de adviseur. In die gevallen heeft de SKN gebruikgemaakt van de voorwaarde in de overeenkomst van lening om af te wijken van het positieve advies van de onafhankelijk adviseur. Doordat het risico voor een belangrijk deel bij de SKN neergelegd is (zie hiervoor), past deze organisatie ook haar eigen (strenge) normen voor kredietbeoordeling toe.

Tabel 2.3 Kredietaanvragen MKB Doorstartfonds

Aspect	2014	2015	2016	2017	2018	Totaal
Ingediende aanvragen	**11**	**6**	**3**	**7**	**3**	**30**
▪ w.v. afgewezen na positief advies	-	1	-	1	-	2
▪ w.v. afgewezen na negatief advies	3	4	1	4	-	12
▪ w.v. anders gefinancierd	2	-	-	1	-	3
▪ w.v. ingetrokken	1	-	1	-	-	2
▪ w.v. nog in behandeling	-	-	-	1	2	3
Aanvragen gehonoreerd	**5**	**1**	**1**	**0**	**1**	**8**

Bron: monitoringgegevens MKB Doorstartfonds

Sommige sleutelpersonen zijn kritisch over de afwijzingen bij een positief advies. Bij de opzet van het MKB Doorstartfonds is vastgelegd dat positieve adviezen per definitie geaccepteerd worden door de SKN. Alleen in geval van fraudegevallen zou laatstgenoemde partij een beroep kunnen doen op de 'zwaarwegende redenen' om af te wijken van een positief advies vanuit het ZLF. Hiervan zou bij de twee alsnog afgewezen bedrijven geen sprake zijn. Het was dan ook moeilijk uit te leggen aan de desbetreffende bedrijven waarom hun kredietaanvraag alsnog afgewezen werd ondanks de positieve uitkomst van het levensvatbaarheidsonderzoek.

Uit tabel 2.3 blijkt verder dat drie aanvragers geen krediet uit het MKB Doorstartfonds hebben ontvangen, omdat het alsnog gelukt is om via andere partijen de benodigde financiering te verkrijgen. Zij hebben uiteindelijk toch krediet ontvangen via de bank of Qredits. Ten slotte hebben twee aanvragers zelf hun aanvraag ingetrokken. Eén van hen wilde niet meewerken aan

[11] Van twee aanvragen uit 2018 loopt de beoordelingsprocedure nog. De uitslag van die beoordeling was op het moment van de evaluatie nog niet bekend.

een totale sanering zoals dat wenselijk werd geacht door de onafhankelijke adviseur. De ander vond het gehanteerde rentetarief van 10% te hoog.

Benuttingsgraad fonds

In tabel 2.4 zijn kengegevens over de financiële benutting van het MKB Doorstartfonds weergegeven. In totaal is er voor 1.9 miljoen euro aan kredieten aangevraagd. Van het beschikbare budget van 2 miljoen euro is ruim een half miljoen euro aan krediet verstrekt. Dit betekent dat (tot dusver) driekwart van het beschikbare budget onbenut is gebleven.

Tabel 2.4 Mate van beroep en benutting van MKB Doorstartfonds

Aspect	Totaal
Beschikbaar budget	€ 2.000.000
Krediet aangevraagd (30 aanvragers)	€ 1.944.120
Krediet verstrekt (8 aanvragers)	€ 505.200
Benuttingsgraad	25%

Bron: monitoringgegevens MKB Doorstartfonds

Hiervoor is al aangegeven dat de looptijd van het krediet maximaal vijf jaar is. Dit betekent dat op het moment van de evaluatie de eerste kredieten aflopen. In tabel 2.5 is weergegeven hoe de aflossingen van de verstrekte kredieten tot dusver (zijn) verlopen. Daaruit blijkt dat één krediet inmiddels volledig afgelost is en dat de aflossing van nog eens vier kredieten op schema ligt.

Tabel 2.5 Stand van zaken kredieten

Aspect	Totaal
Volledige aflossing	1
Aflossing loopt op schema	4
Betalingsachterstand	2
Bedrijf failliet (na een gedeeltelijke aflossing)	1
Totaal aantal verstrekte kredieten	**8**

Bron: monitoringgegevens MKB Doorstartfonds

Twee ondernemers kampen op het moment van de evaluatie met een betalingsachterstand. De achterstand bij deze beide leningen bedroeg in totaal nog geen 10.000 euro. Ten slotte is één ondernemer een jaar na het verkrijgen van het krediet alsnog failliet gegaan. Deze ondernemer had inmiddels een deel van de lening afgelost. Voor het restant – ruim 24.000 euro – heeft de SKN een beroep gedaan op de garantieregeling zoals afgesproken met de provincie. Dit betekent dat op het moment van de evaluatie nog geen 5% van het uitgezette krediet 'afgeschreven' moest worden.

Uit het bovenstaande kan worden opgemaakt dat het MKB Doorstartfonds zodanig is ingericht en wordt uitgevoerd – met een strenge selectie 'aan de poort' en een tweede 'filter' door de SKN – dat er een groot deel van het verstrekte krediet ook weer wordt afgelost. Dit roept de vraag op of de kredietfaciliteit niet te risicomijdend en dus te beperkt is ingezet in de achterliggende periode, waardoor maar een gering aantal MKB-bedrijven uit Flevoland van de voorziening hebben kunnen profiteren.

3. Communicatie en inhoud MKB Doorstartfonds

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk focussen we op de informatievoorziening over het MKB Doorstartfonds en de voorwaarden die voor dit fonds van toepassing zijn. Daartoe gaan we in paragraaf 3.2 eerst in op de ervaringen die diverse betrokkenen opgedaan hebben met de informatievoorziening over het MKB Doorstartfonds. Vervolgens verleggen we in paragraaf 3.3 de aandacht naar de beoordeling van de modaliteiten (voorwaarden) van dit fonds.

3.2 Informatievoorziening

Alvorens in te gaan op de ervaringen met – en beoordeling van – de informatievoorziening over het MKB Doorstartfonds, dient allereerst opgemerkt te worden dat er van meet af aan bewust voor gekozen is om dit fonds niet heel actief en breed uit te dragen. Dit in tegenstelling tot MKBDoorgaan.nl waaraan wel volop bekendheid is gegeven. Wat dit laatste betreft zijn met name de mogelijkheden die MKBDoorgaan.nl biedt qua advisering, coaching en doorverwijzing – waaronder ook op het terrein van financiering – benadrukt.

De reden om geen grote bekendheid aan het MKB Doorstartfonds te geven is dat met dit fonds beoogd wordt om als 'lender of last resort' te fungeren. Daarmee wordt bedoeld dat het MKB Doorstartfonds pas in beeld dient te komen nadat gebleken is dat andere financieringsopties – zie hiervoor – niet haalbaar blijken te zijn. Adviseurs van MKBDoorgaan.nl hebben hier invulling aan gegeven door eerst te toetsen of via dergelijke alternatieve sporen in de financieringsbehoeften van ondernemers voorzien kon worden alvorens het MKB Doorstartfonds te berde te brengen. In de praktijk hebben zij dit laatste met name moeten doen indien er sprake was van betalingsachterstanden en/of een ongunstige solvabiliteitsratio bij aanvragende bedrijven. In dergelijke situaties, die overigens ook voort kunnen vloeien uit een snelle groei, is het voor ondernemers namelijk (vrijwel) onmogelijk gebleken om 'reguliere' financiering te verkrijgen. Voor Flevolandse ondernemers resteert dan de optie van het MKB Doorstartfonds.

We hebben de geraadpleegde bedrijven gevraagd hoe zij de ***informatievoorziening*** over het MKB Doorstartfonds – en dan met name over wat dit fonds inhoudt en aan welke typen ondernemers krediet verstrekt kan worden – beoordelen. We zien uit figuur 3.1 dat ruim de helft van de geraadpleegde aanvragers deze informatievoorziening als (zeer) goed kwalificeerde. Daarbij bleken zich geen grote verschillen voor te doen tussen deelnemers en afgewezenen.

Figuur 3.1 Beoordeling informatievoorziening over het MKB Doorstartfonds (N=15)

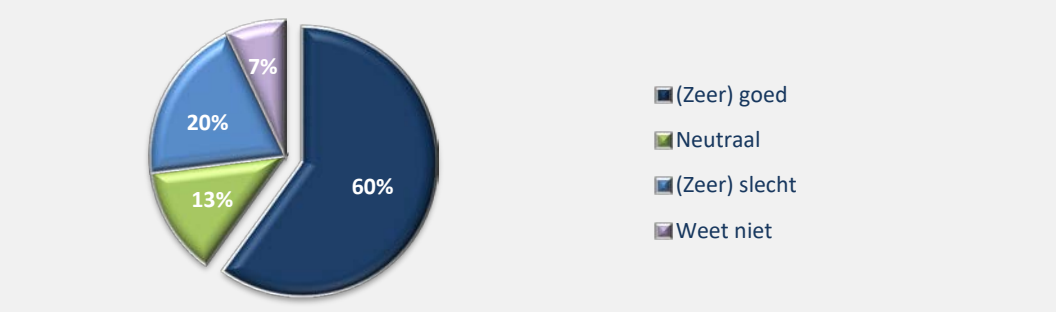

Verder waren twee aanvragers neutraal (niet goed maar ook niet slecht) over de informatievoorziening rondom het MKB Doorstartfonds. Per saldo was een op de vijf aanvragers hier negatief over. Deze drie aanvragers brachten hiervoor uiteenlopende redenen naar voren. Zo noemde één ondernemer als reden dat er geen duidelijke antwoorden kwamen op zijn vragen. Een andere ondernemer kon geen duidelijke lijn ontdekken in de verstrekte informatie terwijl de derde ondernemer het vooraf onduidelijk vond welke voorwaarden van toepassing waren voor het krediet.

In het verlengde van het voorgaande zijn we ook nagegaan in hoeverre aanvragers nog specifieke ***punten gemist*** hebben in de ***informatievoorziening*** rondom het MKB Doorstartfonds. Voor een meerderheid van de aanvragers, namelijk twee derde deel, bleek hiervan geen sprake te zijn. Van de vijf aanvragers (33%) die deze vraag bevestigend beantwoord hebben, noemden vier personen dat zij duidelijke informatie over de voorwaarden van het krediet uit het MKB Doorstartfonds gemist hebben. Meer op incidentele basis zijn vanuit deze aanvragers de volgende 'witte vlekken' in de informatievoorziening naar voren gebracht (elk één keer genoemd):

- wat de rolverdeling is tussen verschillende betrokken partijen;
- wat de mogelijkheden voor kredietverlening vanuit het MKB Doorstartfonds zijn;
- hoe het traject van aanvraag en (eventueel) kredietverlening er uitziet.

3.3 Beoordeling inhoud MKB Doorstartfonds

In deze paragraaf schenken we aandacht aan de modaliteiten van het MKB Doorstartfonds. In zowel de gesprekken met sleutelpersonen/adviseurs als met aanvragers hebben we aandacht geschonken aan de vraag hoe zij de voorwaarden van dit fonds ervaren hebben. In het navolgende presenteren we de resultaten voor beide respondentgroepen. We beginnen daarbij met de sleutelpersonen/adviseurs.

In grote lijnen zijn de ***sleutelpersonen/adviseurs*** tevreden over de inhoud en voorwaarden zoals die voor het MKB Doorstartfonds van toepassing zijn. Dit neemt niet weg dat vanuit deze gesprekspartners wel een aantal aandachts- of verbeterpunten rondom het MKB Doorstartfonds naar voren zijn gebracht. Het belangrijkste punt daarbij heeft betrekking op de maximale default ratio van 25% zoals die in de overeenkomst van geldlening tussen de provincie Flevoland en de SKN opgenomen is. Dit wordt als te risicomijdend ervaren door verschillende sleutelpersonen en adviseurs die voor de evaluatie geraadpleegd zijn.

Zoals gezegd, hebben we ook bij het raadplegen van ***aanvragers*** aandacht besteed aan hun beoordeling van de modaliteiten van het MKB Doorstartfonds. Allereerst zijn we daartoe nagegaan in hoeverre het destijds voor de aanvragers ***duidelijk*** was welke ***voorwaarden*** van toepassing waren voor kredietverlening vanuit het MKB Doorstartfonds. Voor een ruime meerderheid van de aanvragers, namelijk ongeveer driekwart, bleek hiervan sprake te zijn. Daarentegen signaleerden een viertal aanvragers hierin hiaten waarvan drie personen zich nog konden herinneren om welke 'witte vlekken' het ging. Zo noemde één afgewezene dat de voorwaarden voor kredietverlening nooit met hem besproken waren. Verder gaf één deelnemer aan dat zowel het rentepercentage als het feit dat er sprake was van persoonlijke aansprakelijkheid niet duidelijk voor hem waren. Ten slotte meldde één deelnemer dat het destijds niet duidelijk voor hem was dat ook zijn partner mee moest tekenen.

Vervolgens hebben we getoetst hoe de geraadpleegde aanvragers over het algemeen de ***voorwaarden beoordelen*** die vanuit het MKB Doorstartfonds aan de kredietverlening worden gesteld. Uit figuur 3.2 blijkt dat ongeveer de helft van de aanvragers daar (zeer) positief over is. Hoewel het aantal aanvragers – en daarmee navenant ook het aantal waarnemingen – vrij beperkt is, is wel opvallend dat afgewezenen positiever over de voorwaarden zijn dan deelnemers (namelijk 71% versus 40%).

Figuur 3.2 Beoordeling voorwaarden die het MKB Doorstartfonds stelt aan kredietverlening (N=15)

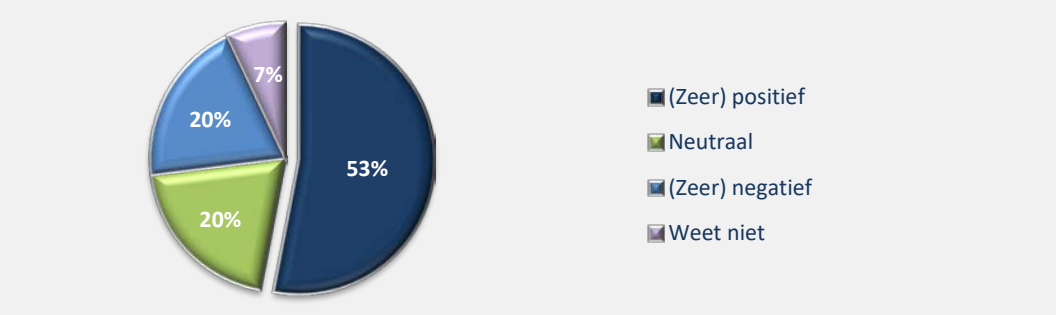

Verder waren drie aanvragers (20%) neutraal over de voorwaarden voor kredietverlening vanuit het MKB Doorstartfonds terwijl eveneens drie aanvragers hier (zeer) negatief over waren. Voor één van deze laatste aanvragers was dit zelfs een reden geweest om de aanvraag in te trekken.

Om verdiepend inzicht te krijgen in de beoordeling van de voorwaarden door de aanvragers, hebben we hen gevraagd of zij specifieke voorwaarden konden benoemen waarover zij positief dan wel negatief waren. Eén aanvrager noemde aldus een voorwaarde waar hij positief over was, namelijk de 'bedrijfscheck' (het levensvatbaarheidsonderzoek). De betreffende aanvrager was deze mening toegedaan omdat het hem ook zelf inzicht verschafte in de positie van zijn bedrijf.

In totaal zes aanvragers (40%) noemden voorwaarden waar zij negatief over waren. Met 'stip' op nummer één kwam daarbij het rentepercentage, zoals dat vanuit het MKB Doorstartfonds wordt gehanteerd, naar voren. Een derde deel van de aanvragers heeft dit namelijk als negatieve voorwaarde gekwalificeerd. Vooral deelnemers bleken hier negatief over te zijn. Vier van de vijf geconsulteerde deelnemers hebben namelijk spontaan gemeld dat zij het rentepercentage te hoog achten.

Verder hebben aanvragers op meer incidentele basis nog de volgende voorwaarden als negatief bestempeld:

- dat het om een zakelijke lening met persoonlijke aansprakelijkheid gaat (2 keer genoemd);
- dat de partner mee moet tekenen (1).

4. Uitvoering, meerwaarde en effectiviteit

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen diverse aspecten van het MKB Doorstartfonds aan bod. We starten in paragraaf 4.2 met de ervaringen die verschillende typen betrokkenen opgedaan hebben met de uitvoering van dit fonds. Vervolgens verleggen we in paragraaf 4.3 de aandacht naar de meerwaarde van het MKB Doorstartfonds voor (deelnemende) bedrijven. In paragraaf 4.4 schenken we aandacht aan de ervaringen die ondernemers opgedaan hebben met afwijzingen van hun kredietaanvraag. We ronden af met paragraaf 4.5 waarin we ingaan op het verdere verloop van de financiering bij aanvragers die geen krediet vanuit het MKB Doorstartfonds hebben verkregen en eventuele ondersteuning die zij daarbij verkregen hebben.

4.2 Uitvoering

Aanvraagprocedure

Alle vijftien geraadpleegde ondernemers hebben een kredietaanvraag ingediend bij het MKB Doorstartfonds. In totaal zeven van deze ondernemers (47%) zijn daarbij ***ondersteund*** door een ***externe partij***. Daarbij gaat het dan vooral om ondersteuning vanuit hun 'boekhouder' of, meer incidenteel, een jurist. Veelal had de externe ondersteuning (dus) betrekking op het aanleveren van bedrijfseconomische gegevens. De betreffende aanvragers waren gemiddeld (zeer) positief over deze ondersteuning en beoordeelden dit dan ook met een gemiddeld rapportcijfer van een 7,8. Slechts één aanvrager gaf een onvoldoende voor de externe ondersteuning.

In de gesprekken met aanvragers hebben we ook aandacht besteed aan hun ***ervaringen*** met de ***aanvraagprocedure***. De resultaten van deze vraagstelling hebben we in figuur 4.1 samengevat. Daaruit blijkt dat aanvragers wisselende ervaringen opgedaan hebben met de aanvraag-procedure. Hoewel bijna de helft van de aanvragers hier (zeer) positief over is, heeft een derde deel van de aanvragers hier (zeer) negatieve ervaringen mee opgedaan. Deelnemers oordelen iets vaker positief dan afgewezenen (60% versus 44%).

Figuur 4.1 Ervaringen van aanvragers met aanvraagprocedure (N=15)

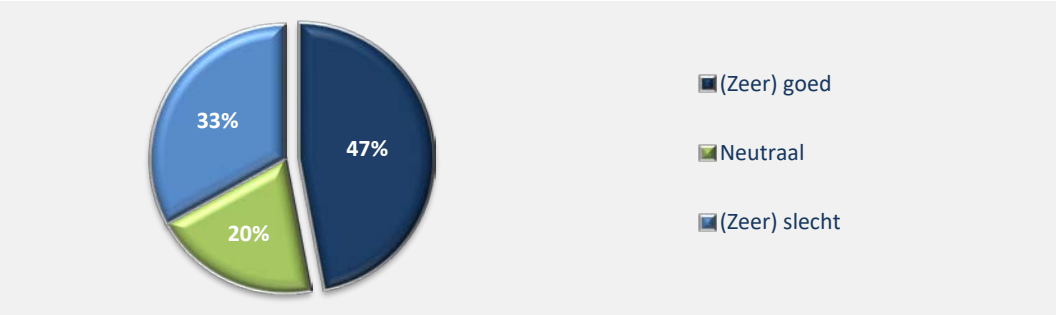

In het verlengde van het voorgaande hebben we de geraadpleegde aanvragers gevraagd wat in hun optiek goed dan wel slecht verlopen is in de aanvraagprocedure. In totaal zeven aanvragers, waarvan drie deelnemers, hebben positieve ervaringen naar voren gebracht. Deze aanvragers, namelijk vijf van de zeven, noemden daarbij vooral dat de aanvraagprocedure eenvoudig was. Verder was één aanvrager van mening dat de aanvraagprocedure grondig was terwijl één aanvrager deze procedure als snel en niet bureaucratisch ervaren heeft.

Aan de andere kant van het spectrum hebben negen aanvragers, waarvan vier deelnemers, negatieve punten rondom de aanvraagprocedure naar voren gebracht. Het meest genoemde punt daarbij was dat de aanvraagprocedure te lang geduurd heeft (4 keer genoemd). Ook meldden twee aanvragers dat zij geen duidelijke antwoorden kregen op hun vragen. De volgende zwakke punten in de aanvraagprocedure zijn telkens door één aanvrager ingebracht:

- ingewikkelde formulieren;
- onduidelijk wie waar verantwoordelijk voor was;
- slecht gesprek met de adviseur die levensvatbaarheidsonderzoek heeft uitgevoerd;
- moesten veel cijfers aanleveren;
- verantwoordelijken lastig bereikbaar;
- heel ambtelijk.

Levensvatbaarheidsonderzoek

Een belangrijk onderdeel voor het beoordelen van de kredietaanvragen is het ***levensvatbaarheidsonderzoek*** dat uitgevoerd wordt door een onafhankelijk bureau. Mede aan de hand van de resultaten van dergelijke onderzoeken brengt het ZLF advies uit aan de SKN over het al dan niet verstrekken van krediet vanuit het MKB Doorstartfonds. In totaal twaalf geraadpleegde aanvragers konden zich nog herinneren hoe het levensvatbaarheidsonderzoek verlopen is. Uit figuur 4.2 blijkt dat driekwart van deze aanvragers het levensvatbaarheidsonderzoek als (zeer) goed heeft ervaren.

Figuur 4.2 Oordeel levensvatbaarheidsonderzoek (N=12)

Verder waren twee aanvragers neutraal over het levensvatbaarheidonderzoek terwijl één aanvrager hier negatief over was. Deze laatste ondernemer vond het onderzoek slecht omdat de betreffende adviseur in zijn ogen te vooringenomen was en hem bij voorbaat al afgeschreven had.

Uit de evaluatie is gebleken dat naast de aanvragers ook betrokkenen bij de uitvoering van het MKB Doorstartfonds, en dan met name het ZLF en de SKN, tevreden zijn over de kwaliteit van de levensvatbaarheidsonderzoeken. Overigens is, mede vanwege het beperkte aantal aanvragen, in de afgelopen periode vooral gewerkt met één bureau dat deze onderzoeken uitvoert (BTBedrijfsadvies).

Beoordelingsprocedure

De beoordeling van kredietaanvragen kent verschillende stappen, waaronder het levensvatbaarheidsonderzoek en de beoordeling door de SKN, waar elke stap gepaard gaat met een bepaalde doorlooptijd. Daarom hebben we bij de aanvragers ook getoetst hoe zij de ***snelheid*** van ***besluitvorming*** van de ***kredietaanvraag*** bij het MKB Doorstartfonds ervaren hebben. De meningen daarover bleken sterk te verschillen. Gemiddeld kwamen de aanvragers uit op een rapportcijfer 6,8 voor deze snelheid. De rapportcijfers varieerden echter van een vijf tot een

negen. In totaal vijf respondenten gaven een onvoldoende, waaronder één deelnemer. Deze aanvragers vonden het proces (veel) te lang duren, iets wat funest kan zijn voor ondernemers met een (acute) financieringsbehoefte. Anderzijds waren er ook vijf respondenten die een 8 of zelfs een 9 gaven. Dit waren met name deelnemers (drie in totaal).

Vanuit betrokkenen bij de uitvoering van het MKB Doorstartfonds is nog wel gewezen op een zekere 'weeffout' in de overeenkomsten die ten grondslag liggen aan dit fonds. Zo is in de overeenkomst van geldlening tussen de provincie Flevoland en de SKN opgenomen dat de SKN verplicht is om krediet te verstrekken bij een positieve advisering van het ZLF. De SKN kan hiervan volgens deze overeenkomst alleen met zwaarwegende redenen en gemotiveerd vanaf wijken. In de praktijk toetst de SKN echter ook zelfstandig nog de kredietaanvragen, iets wat ook alles te maken heeft met de default ratio die voor het MKB Doorstartfonds van toepassing is (zie hiervoor). In de afgelopen periode is de SKN dan ook bij enkele kredietaanvragen afgeweken van het advies van het ZLF. Richting aanvragers wordt daarom altijd gecommuniceerd dat de SKN een eigen afweging maakt en dat het advies van het ZLF wat dit aangaat dus niet 'bindend' is.

Verder is vanuit zowel de geraadpleegde adviseurs als de SKN aangegeven dat het een meerwaarde heeft indien er rechtstreeks (persoonlijk) contact is tussen de adviseur en de SKN over de uitkomsten van een levensvatbaarheidsonderzoek. Op deze wijze kan de adviseur belangrijke bevindingen nader toelichten en duiden. Bepaalde informatie over de ondernemer en het bedrijf kan de adviseur namelijk niet 'op papier kwijt'. Tot voor kort werd het rapport van de adviseur via het ZLF opgestuurd naar de SKN. Ten tijde van de evaluatie zijn eerste stappen gezet voor het bespreken van deze onderzoeken. Verder bestaat er bij de adviseurs behoefte aan enige vorm van terugkoppeling over de voortgang van de onderneming nadat het krediet eenmaal verstrekt is. Hoewel de adviseur in dat stadium formeel geen rol meer vervult, kan een dergelijke terugkoppeling voor toekomstige levensvatbaarheidsonderzoeken relevante leerervaringen opleveren.

Redenen kredietaanvraag MKB Doorstartfonds

Zoals eerder al aan de orde kwam, richt het MKB Doorstartfonds zich op ondernemers die geen 'reguliere' financiering kunnen krijgen vanuit bijvoorbeeld banken, Qredits of het Bbz. Desgevraagd hebben elf aanvragers (73%) dan ook aangegeven dat zij, alvorens een beroep op het MKB Doorstartfonds te doen, eerst geprobeerd hebben om op andere wijze financiering te verkrijgen. Al deze aanvragers hebben daarbij zonder succes een beroep gedaan op bancaire financiering. Daarnaast hebben drie van deze aanvragers, eveneens zonder succes, een poging gewaagd om via particuliere investeerders, het Bbz of Qredits financiering te verkrijgen. Slechts één aanvrager had, alvorens een beroep op het MKB Doorstartfonds te doen, deels al financiering vanuit een familielid verkregen.

Samenhangend met het voorgaande hebben we de aanvragers ook de vraag voorgelegd waarom zij zich met hun financieringsvraag tot het MKB Doorstartfonds gewend hadden. Uit tabel 4.1 blijkt dat verreweg de belangrijkste reden was dat andere partijen de onderneming niet of te weinig wilden financieren.

Tabel 4.1 Reden om zich uiteindelijk tot MKB Doorstartfonds te richten (N=15)

Voorwaarden	Aandeel
Andere partijen wilden niet/te weinig financieren	60%
Enige oplossing om verder te kunnen met mijn bedrijf	27%
Was advies van MKBDoorgaan.nl	20%
Omdat bank/boekhouder/accountant dit adviseerde	20%
Vanwege gunstige leningsvoorwaarden (zekerheidsstelling e.d.)	7%
Weet niet	7%

Een kwart van de aanvragers heeft ook aangegeven dat een beroep op het MKB Doorstartfonds de enige oplossing was om verder te kunnen met hun bedrijf. Verder hebben drie aanvragers (ook nog) als reden genoemd dat dit het resultaat was van het advies van MKBDoorgaan.nl. Eveneens drie aanvragers zijn naar eigen zeggen via hun bank, boekhouder of accountant op het MKB Doorstartfonds gewezen (opmerking: waarbij mogelijk ook gedoeld wordt op MKBDoorgaan.nl, omdat uit de gesprekken met sleutelpersonen is gebleken dat alle aanvragers via dit kanaal bij het fonds terechtkomen).

4.3 Meerwaarde en effectiviteit

Het MKB Doorstartfonds is bedoeld om ondernemers die in financiële zin in zwaar weer zijn beland er weer bovenop te helpen en te voorkomen dat zij hun werkzaamheden moeten staken. In deze paragraaf gaan we dan ook in op de meerwaarde en effectiviteit van het fonds.

Meerwaarde krediet

In totaal hebben we vijf aanvragers geraadpleegd die met succes een beroep op het MKB Doorstartfonds gedaan hebben. Allereerst zijn we nagegaan wat het belang van het krediet vanuit het MKB Doorstartfonds voor deze ondernemers is (geweest). Uit figuur 4.3 blijkt dat deze ondernemers unaniem het (grote) belang van dit krediet onderschrijven. Voor alle geraadpleegde deelnemers was het krediet vanuit het MKB Doorstartfonds destijds namelijk van doorslaggevend belang voor het voortbestaan van hun bedrijf. Wel is het zo dat het krediet één van de ondernemers slechts een jaar respijt heeft gegeven in die zin dat het bedrijf van deze ondernemer daarna alsnog 'op de fles' is gegaan.

Figuur 4.3 Belang van krediet MKB Doorstartfonds voor deelnemers (N=5)

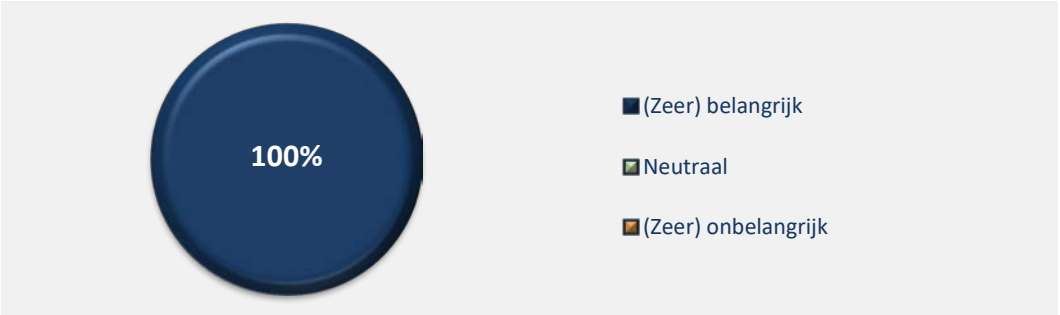

In de gesprekken met deelnemers zijn we nagegaan over welke aspecten van het krediet zij – achteraf gezien – positief dan wel negatief oordelen. Eén deelnemer noemde een positief punt, namelijk de snelle afwikkeling van de kredietaanvraag. Dit was de redding voor deze ondernemer geweest omdat het destijds 'vijf voor twaalf' was voor zijn bedrijf.

Alle geraadpleegde deelnemers konden één of meerdere negatieve punten van het krediet naar voren brengen. Daarbij bleek het 'pijnpunt' vooral te liggen in het rentepercentage zoals dat vanuit het MKB Doorstartfonds gehanteerd wordt. Alle deelnemers noemden dit namelijk als negatief punt van het krediet van het MKB Doorstartfonds. In de optiek van de deelnemers is het rentepercentage (veel) te hoog. Daarnaast noemde één deelnemer nog als negatief punt van de kredietverlening vanuit het MKB Doorstartfonds dat het om zakelijke leningen met persoonlijke aansprakelijkheid gaat waarvoor de ondernemer (en zijn/haar partner) hoofdelijk aansprakelijk is (zijn).

Om verdiepend inzicht te krijgen in het belang van het MKB Doorstartfonds hebben we de deelnemers een aantal stellingen voorgelegd. De resultaten van figuur 4.4 bevestigen het doel dat met dit fonds beoogd wordt, namelijk het invullen van een 'witte vlek' binnen het financierings-instrumentarium. Alle deelnemers onderschrijven namelijk de stelling dat het MKB Doorstartfonds destijds de enige mogelijkheid voor hen was om krediet te verkrijgen. Verder gaven vier van de vijf deelnemers aan dat zij zonder dit krediet hun bedrijf niet voort hadden kunnen zetten.

Figuur 4.4 Belang van verkrijgen krediet uit MKB Doorstartfonds (N=5)

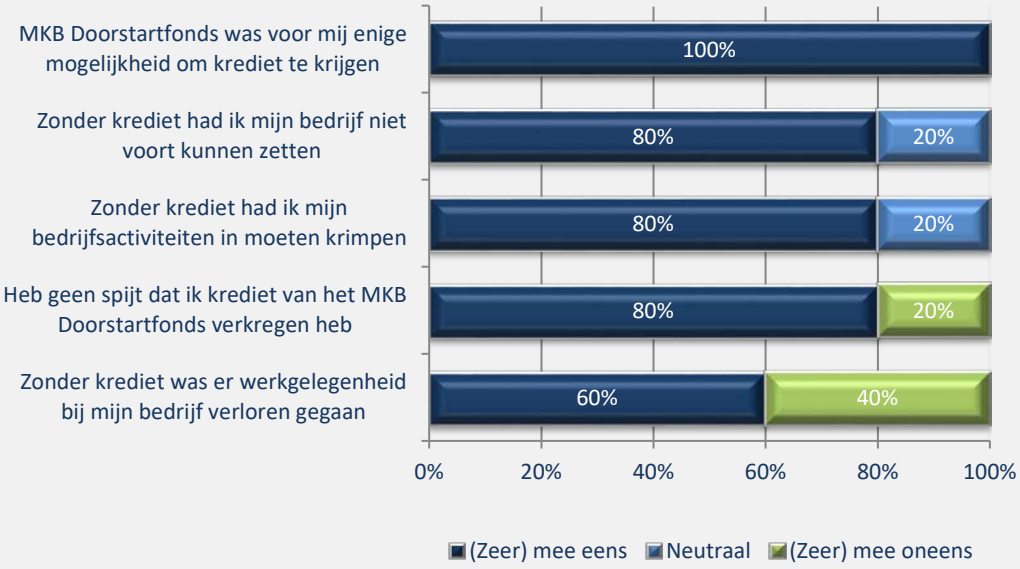

Verder komt in figuur 4.4 naar voren dat, op een na, deelnemers er geen spijt van hebben dat zij een beroep op het MKB Doorstartfonds gedaan hebben. De ene 'spijtoptant' die dat wel heeft bracht als reden hiervoor naar voren dat zijn vrouw moest mee-tekenen en dat dit van tevoren onduidelijk was.

Bij drie geraadpleegde deelnemers zou het missen van krediet uit het MKB Doorstartfonds verder ook geresulteerd hebben in verlies aan werkgelegenheid. Deze deelnemers hadden op het moment van kredietverstrekking – net als ten tijde van de evaluatie – namelijk werknemers in dienst. Voor één deelnemer gold dat niet. Ten slotte had één deelnemer ten tijde van de kredietverlening wel werknemers in dienst maar moest deze ondernemer een jaar na kredietverlening de bedrijfsactiviteiten alsnog stoppen. Feitelijk heeft bij deze laatste ondernemer het krediet vanuit het MKB Doorstartfonds dus bijgedragen aan een tijdelijk behoud van werkgelegenheid.

Behoud werkgelegenheid

Zoals in het voorgaande al ter sprake kwam, is een belangrijk doel van het MKB Doorstartfonds het voorkomen van het verlies van werkgelegenheid. Daarom hebben we de deelnemers dan ook expliciet gevraagd hoeveel werkgelegenheid er verloren zou zijn gegaan indien er geen krediet vanuit het MKB Doorstartfonds verstrekt zou zijn. Relevant is daarbij dat één geraadpleegde deelnemer, zoals hierboven aangegeven, ten tijde van de kredietverlening geen medewerkers in dienst had. De deelnemer die één jaar na kredietverlening moest stoppen met het bedrijf had op het moment van kredietverlening 18 medewerkers in dienst. De overige drie deelnemers hebben gemeld dat door de kredietverstrekking vanuit het MKB Doorstartfonds in totaal 38 banen behouden konden blijven.

Van de 440 ondernemers die in Flevoland in de achterliggende jaren zijn geholpen door MKBDoorgaan.nl is bij in totaal 30 MKB-ondernemers nader onderzocht of kredietverlening vanuit het MKB Doorstartfonds Flevoland mogelijk was. Bij deze ondernemingen in zwaar weer waren op het moment van toeleiding naar het fonds in totaal 132 arbeidsplaatsen in gevaar. Van deze arbeidsplaatsen waren 59 (dus 45%) als kwetsbare werkgelegenheid aan te merken.

Volgens opgave van het ZLF was er bij de acht bedrijven die krediet vanuit het fonds hebben gekregen sprake van in totaal 44 arbeidsplaatsen. Uitgaande van bovenstaand aandeel kwetsbare werkgelegenheid, zou het bij deze bedrijven om 20 kwetsbare arbeidsplaatsen gaan. Feitelijk zijn nog meer (kwetsbare) arbeidsplaatsen behouden, omdat enkele bedrijven – mede naar aanleiding van het verstrekte advies – geen krediet vanuit het fonds, maar op andere wijze alsnog financiering hebben gekregen.

Voor de volledigheid merken we nog op dat geen van de vijf geraadpleegde deelnemers gemeld heeft dat zij met het krediet vanuit het MKB Doorstartfonds in staat zijn geweest om extra werknemers in dienst te nemen. Bovenstaande resultaten duiden er op dat de werkgelegenheidseffecten van het MKB Doorstartfonds met name betrekking hebben op het behoud van werkgelegenheid, iets wat ook spoort met het doel van dit fonds.

Ondersteuning MKBDoorgaan.nl

We zijn nagegaan in hoeverre de geraadpleegde deelnemers na het verkrijgen van krediet vanuit het MKB Doorstartfonds door MKBDoorgaan.nl ondersteund of geadviseerd zijn over hun bedrijf(svoering). Eén deelnemer heeft gemeld dat hij dergelijke ondersteuning ontvangen heeft. MKBDoorgaan.nl heeft deze ondernemer gewezen op additionele financieringsmogelijkheden. Hoewel dit niet geresulteerd heeft in additionele financiering was de betreffende ondernemer desondanks zeer tevreden over de verkregen ondersteuning.

De andere vier deelnemers hebben het niet als een gemis ervaren dat zij geen verdere ondersteuning vanuit MKBDoorgaan.nl hebben verkregen. Zo gaven drie deelnemers aan dat zij zelf veel ervaring hebben als ondernemer terwijl de vierde ondernemer al ondersteuning kreeg vanuit een extern adviesbureau.

Vanuit de gesprekken met betrokkenen bij de uitvoering van het MKB Doorstartfonds is nog wel een verbeterpunt naar voren gekomen waar het gaat om de ondersteuning van deelnemers en (daarmee samenhangend) de uitvoering van dit fonds. Op dit moment is het namelijk nog niet 'standaard' dat het ZLF een signaal vanuit de SKN ontvangt indien er betalingsachterstanden

ontstaan bij een deelnemer. Hier valt naar de toekomst dus nog winst te boeken omdat het ZLF de betreffende ondernemers dan tijdig(er) kan ondersteunen om (tussentijdse) problemen te ondervangen. Daarmee kan mogelijk ook voorkomen worden dat achterstanden in de terugbetaling van het krediet zich verder ophopen.

4.4 Ervaringen met afwijzingen

In totaal hebben we negen aanvragers geraadpleegd waarvan de aanvraag voor het MKB Doorstartfonds afgewezen is. We hebben deze personen gevraagd in hoeverre de redenen voor de afwijzing aan hun gecommuniceerd zijn. In totaal vier afgewezenen (zie figuur 4.5) hebben gemeld dat hiervan inderdaad sprake is geweest terwijl drie afgewezenen zich dit niet meer konden herinneren. Twee afgewezenen gaven dus aan dat in hun perceptie de afwijzingsgronden niet aan hen gecommuniceerd waren.

Figuur 4.5 Communicatie over redenen voor afwijzing kredietaanvraag (N=9)

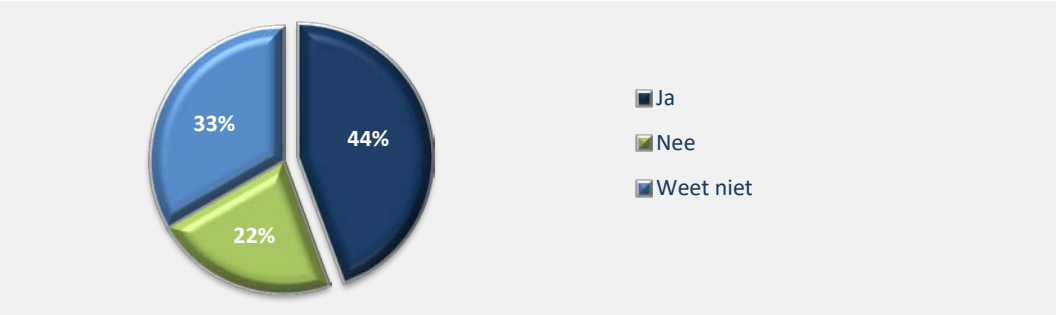

Aan de vier afgewezenen die aangegeven hebben dat de afwijzingsgronden aan hun gecommuniceerd zijn, hebben we gevraagd of deze gronden duidelijk voor hen waren. Of, anders geformuleerd, of zij deze redenen begrepen. Drie afgewezenen hebben deze vraag bevestigend beantwoord. Eén van deze afgewezenen vond het vanuit het perspectief van de kredietverstrekker ook wel begrijpelijk dat de aanvraag afgewezen was. Voor twee van deze afgewezenen gold dit dus niet. Zij vonden de genoemde afwijzingsgrond(en) niet reëel of begrijpelijk. Eén van deze twee afgewezenen gaf aan dat de aanvraag volgens hem afgewezen was omdat er onvoldoende gegevens aangeleverd zouden zijn, iets waar hij het niet mee eens was. Bij de andere afgewezene ging het eveneens om hiaten in de aangeleverde informatie (over schulden). Dit had in zijn ogen gewoon opgelost kunnen worden door goede communicatie. Deze aanvrager is nu opnieuw in gesprek met het MKBDoorgaan.nl. Voor één afgewezene waren de redenen voor afwijzing van de kredietaanvraag dus niet duidelijk c.q. begrijpelijk.

4.5 Doorverwijzing en verder verloop financiering afgewezenen

In totaal hebben we dus 10 aanvragers geconsulteerd die geen krediet vanuit het MKB Doorstartfonds hebben verkregen. Desgevraagd hebben twee van deze aanvragers gemeld dat zij door MKBDoorgaan.nl doorverwezen zijn naar andere financiers dan het MKB Doorstartfonds. In beide gevallen ging het uitsluitend om een doorverwijzing, en dus niet om verdergaande ondersteuning bij het verkrijgen van financiering. Beide doorverwijzingen hebben geen resultaat gehad in die zin dat deze ondernemers ook geen financiering hebben verkregen van de partijen naar wie zij doorverwezen zijn door MKBDoorgaan.nl.

Aan de acht aanvragers die, naar eigen zeggen, niet doorverwezen zijn door MKBDoorgaan.nl hebben we gevraagd of zij hier wel prijs op gesteld hadden. Slechts twee van deze aanvragers

hadden op dit punt graag meer ondersteuning van MKBDoorgaan.nl gekregen. Deze ondernemers hebben aangegeven dat zij destijds in een stressvolle, lastige situatie zaten en zouden meer ondersteuning gewaardeerd hebben. De overige zes aanvragers hebben doorverwijzing naar andere financiers of andere vormen van ondersteuning vanuit MKBDoorgaan.nl destijds niet gemist.

Ten slotte zijn we bij de 10 aanvragers, die geen krediet via het MKB Doorstartfonds hebben verkregen, nagegaan of zij er daarna toch in geslaagd zijn om via andere partijen financiering te verkrijgen. Hiervan bleek bij de helft van deze aanvragers sprake te zijn. Vier aanvragers hebben uiteindelijk alsnog financiering van de bank weten te verkrijgen terwijl één aanvrager financiële middelen van een familielid heeft weten te verwerven. Verder hebben twee van deze aanvragers aangegeven dat zij opnieuw in gesprek zijn om financiering vanuit het MKB Doorstartfonds te verkrijgen terwijl eveneens twee aanvragers het uiteindelijk zonder financiering gered hebben. Ten slotte is het bedrijf van één van deze (10) aanvragers failliet gegaan.

5. Wensen en leerervaringen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk schenken we enerzijds aandacht aan de vraag hoe betrokkenen bij het MKB Doorstartfonds de toekomst van dit fonds zien en welke wensen zij eventueel hebben voor aanpassingen in de inhoud en/of de uitvoering daarvan. Anderzijds gaan we ook in op de ervaringen die in andere regio's met min of meer vergelijkbare fondsen opgedaan zijn. In paragraaf 5.2 staat de toekomst van het MKB Doorstartfonds centraal. In paragraaf 5.3 presenteren we een aantal belangrijke resultaten van – en ervaringen met – fondsen die in de afgelopen periode in Fryslân en Noord-Groningen gelopen hebben.

5.2 Toekomst van het MKB Doorstartfonds

In de gesprekken met aanvragers zijn we nagegaan of zij ook andere ondernemers zouden adviseren om een beroep op het MKB Doorstartfonds te doen. Uit figuur 5.1 blijkt dat een ruime meerderheid van de aanvragers, namelijk 12 van de 15, een dergelijke 'ambassadeursrol' voor het fonds zou vervullen.

Figuur 5.1 Aanbevelen MKB Doorstartfonds aan andere ondernemers (N=15)

De meest genoemde reden om het MKB Doorstartfonds aan te bevelen bij collega-ondernemers was dat dit fonds een laatste optie is voor bedrijven die elders geen financiering kunnen krijgen (zeven keer genoemd). Drie aanvragers brachten de redelijke voorwaarden van het fonds als argument naar voren. Twee aanvragers noemden als reden dat het bedrijf van een aanvrager kundig en goed doorgelicht wordt bij een kredietaanvraag voor het MKB Doorstartfonds. Ten slotte bracht één aanvrager als argument naar voren dat er vanuit dit fonds snel duidelijkheid kan worden gegeven over het al dan niet honoreren van een kredietaanvraag.

De drie aanvragers (allen afgewezenen) die het MKB Doorstartfonds niet zouden aanbevelen aan andere ondernemers gaven daar de volgende redenen voor. Voor twee van deze aanvragers speelde de hoogte van het rentepercentage hierbij een rol en voor één aanvrager de duur van de aanvraagprocedure. Ten slotte noemde één aanvrager nog als reden de onduidelijkheid rondom de voorwaarden en procedures die hij ervaren had.

Samenhangend met het voorgaande hebben we de aanvragers gevraagd of ze ook zelf opnieuw een aanvraag voor het MKB Doorstartfonds in zouden dienen, indien zij in de toekomst wederom financiering nodig mochten hebben. Ruim de helft van de aanvragers (60%) zou dit inderdaad overwegen (zie figuur 5.2). Opvallend bij deze vraagstelling was dat een drietal aanvragers het fonds wel aan andere ondernemers aan zou bevelen, maar niet zelf opnieuw een aanvraag in

zouden dienen. Deze aanvragers zien het MKB Doorstartfonds puur als een laatste strohalm. Bij een financieringsbehoefte zouden zij dus eerst andere wegen bewandelen.

Figuur 5.2 **Mate waarin aanvragers zich opnieuw tot het MKB Doorstartfonds zouden wenden bij een financieringsbehoefte (N=15)**

De aanvragers die zich bij een financieringsbehoefte wederom tot het MKB Doorstartfonds zouden wenden noemden hiervoor vergelijkbare redenen als hierboven genoemd bij het aanbevelen van het fonds bij collega-ondernemers. Daarbij gaat het dan om argumenten zoals de 'witte vlek' die het fonds in de financiersmarkt invult, de redelijke voorwaarden van het fonds en de kundige beoordeling/doorlichting rondom een aanvraag. Ook de redenen om zelf geen aanvraag meer in te dienen sporen met de argumenten om anderen dat ook niet te adviseren, namelijk het hoge rentepercentage (4 keer genoemd), de lange aanvraagprocedure (3) en onduidelijkheid over de voorwaarden (1).

Aanpassingen in MKB Doorstartfonds

In de gesprekken met aanvragers hebben we ook aandacht besteed aan de vraag wat zij eventueel graag veranderd zouden willen zien in het MKB Doorstartfonds. In totaal acht aanvragers konden hiervoor suggesties aandragen. De meest frequent genoemde verbeterpunten waren daarbij een lager rentepercentage (drie keer genoemd) en meer openheid en communicatie over – en gedurende – het hele traject (eveneens drie keer genoemd). Andere verbeterpunten die vanuit de aanvragers naar voren zijn gebracht waren:

- meer duidelijkheid vooraf over de voorwaarden (2 keer genoemd);
- snellere beoordelingsprocedure (2);
- betere begeleiding in het voortraject (1);
- minder ambtelijk, sneller schakelen (1).

Ten slotte zijn we nagegaan of aanvragers nog andere suggesties hadden rondom het MKB Doorstartfonds, dan wel de dienstverlening van het ZLF, MKBDoorgaan.nl en/of de SKN. Dit resulteerde in de volgende 'opbrengst' (elk één keer genoemd):

- geef meer bekendheid aan het MKB Doorstartfonds;
- MKBDoorgaan.nl moet goed contact onderhouden met aanvragers tijdens het proces;
- MKBDoorgaan.nl zou sneller antwoorden moeten geven op vragen;
- zorg voor mensen met meer ervaring bij het ZLF;
- betrek bij het levensvatbaarheidsonderzoek mensen uit de praktijk;
- de SKN zou meer duidelijkheid moeten geven over de redenen voor een afwijzing.

Visie op de toekomst vanuit andere partijen en betrokkenen bij de uitvoering

Vanuit de geraadpleegde vertegenwoordigers van externe partijen zoals de Rabobank en Qredits is aangegeven dat het belangrijk is dat het MKB Doorstartfonds blijft voortbestaan. Dit om

ondernemers te kunnen blijven bedienen die tussen wal en schip vallen bij het verkrijgen van financiering. Wat dit aangaat is zowel vanuit de Rabobank als Qredits aangegeven dat er ondernemers zullen blijven bestaan waarin zij zelf niet kunnen of willen investeren. Zo speelt bij banken dat besluitvorming over kredietverlening steeds meer geautomatiseerd wordt in plaats van door bankmedewerkers. Dit draagt er ook aan bij dat er frequenter een negatief besluit genomen wordt over kleinere kredietaanvragen.

De geconsulteerde adviseurs van MKBDoorgaan.nl en sleutelpersonen hebben tevens aangegeven dat, hoewel op dit moment de vraag vrij bescheiden is, er altijd situaties (blijven) bestaan waarbij kredietverlening vanuit het MKB Doorstartfonds de enige optie is.

Ook aan vertegenwoordigers van externe partijen en betrokkenen bij het MKB Doorstartfonds is gevraagd wat zij eventueel veranderd zouden willen zien in de inhoud of de uitvoering van dit fonds. Daarbij is vooral de wens geuit om het fonds breder bekend te maken bij – en in te bedden in – de netwerken rondom ondernemers en structuren zoals de 'Financieringstafel'. De grote onbekendheid van het fonds is er mede debet aan dat de mogelijkheden die het fonds biedt niet optimaal benut worden. Vanuit direct betrokkenen bij het fonds is ook naar voren gebracht om de communicatie meer te richten op het grotere MKB. De ervaring van deze gesprekspartners is namelijk dat er in Flevoland diverse MKB-ondernemingen zijn die werkkapitaal nodig hebben (waarvoor zij op de reguliere kapitaalmarkt geen mogelijkheden hebben).

Daarnaast pleiten betrokkenen bij de uitvoering voor minder risicoaversie bij het MKB Doorstartfonds. De 'sleutel' hiervoor ligt in het verhogen van de default ratio die geaccepteerd wordt (nu ligt de default ratio dus nog op 25%). Ten slotte bestaat er, met name vanuit de betrokken adviseurs, behoefte aan meer duidelijkheid over de redenen waarom aanvragen afgewezen worden. Dit zou adviseurs helpen om in de toekomst beter in te kunnen schatten welke (typen) aanvragen kans van slagen hebben.

5.3 Ervaringen andere fondsen

In dezelfde periode als het MKB Doorstartfonds tot stand gekomen is, zijn in andere provincies min of meer vergelijkbare initiatieven ontplooid. In het navolgende laten we een tweetal voorbeelden hiervan de revue passeren. In de eerste plaats is in de provincie Fryslân in 2014 het ***Ondernemersinitiatief Fryslân (OIF)*** van start gegaan. Ten tweede is op initiatief van de Economic Board Groningen in Noord-Groningen in september 2015 de ***Ondernemersimpuls Noord-Groningen (OING)*** operationeel geworden. In tabel 5.1 vatten we een aantal belangrijke kenmerken van deze fondsen – en van het MKB Doorstartfonds – samen.

Tabel 5.1 Kenmerken fondsen

Kenmerken	MKB Doorstartfonds	OIF	OING
Periode vestrekking	2014-2019	2014-2018	2015-2019
Type fonds	Revolverend	Revolverend	Niet-revolverend
Beheerder fonds	Stichting Kredietbank Nederland	Stichting Kredietbank Nederland (sinds half 2018 FOM)	Stichting Kredietbank Nederland (vanaf 2019 de NOM)
Default	25%	20%	100%
Fundingvergoeding	2%	2%	0,5%
Haalbaarheidstoets	Onafhankelijk adviseur	IMK	IMK

Allereerst zien we belangrijke verschillen in de mate waarin risico's bij de beheerder van de fondsen zijn belegd. Zo zijn zowel bij het MKB Doorstartfonds als het OIF de risico's, via het hanteren van een vrij lage default ratio, voor een belangrijk deel neergelegd bij de SKN. Daarentegen ligt bij het OING het risico in principe volledig bij de Economic Board Groningen. Een ander verschil is dat het OING in tegenstelling tot de andere twee fondsen niet revolverend is. Ten slotte zien we dat er bij het OING een relatief lage fundingvergoeding van de SKN is gevraagd.

In Noord-Groningen is er bij het OING heel bewust gekozen voor een opzet waarbij de beheerder van het fonds, namelijk de SKN, minimaal risico loopt. Een belangrijke reden daarvoor is dat de initiatiefnemers wilden voorkomen dat de beheerder van het fonds anders hogere rentepercentages en/of een strengere beoordeling van kredietaanvragen zou gaan hanteren. In het voorgaande hebben we gezien dat dergelijke effecten zich inderdaad bij het MKB Doorstartfonds gemanifesteerd hebben.

In tabel 5.2 presenteren we een aantal (andere) belangrijke modaliteiten van de verschillende fondsen.

Tabel 5.2 Modaliteiten fondsen

Modaliteiten	MKB Doorstartfonds	OIF	OING
Doelgroep	Levensvatbare MKB-bedrijven in financiële problemen	Levensvatbare MKB-bedrijven in financiële problemen	Starters, gevestigde bedrijven, groeiers
Type lening	Zakelijke lening met persoonlijke aansprakelijkheid	Zakelijke lening met persoonlijke aansprakelijkheid	Zakelijke lening met persoonlijke aansprakelijkheid
Maximale lening	Ruim €190.000 (Bbz-maximum)	€150.000	€100.000
Rentepercentage	10%	10,5%	5% tot 7%
Maximale looptijd	5 jaar	5 jaar	5 jaar

Uit bovenstaand schema blijkt dat vanuit alle drie fondsen zakelijke leningen (met persoonlijke aansprakelijkheid) met een looptijd van 5 jaar vertrekt worden (zijn). De maximale lening varieert van 100.000 euro bij het OING tot circa 200.000 euro bij het MKB Doorstartfonds. Uit tabel 5.2 volgt dat het MKB Doorstartfonds en het OIF vrij sterk op elkaar lijken qua modaliteiten. Zo richten beide fondsen zich ook op dezelfde doelgroep, namelijk levensvatbare MKB-bedrijven die in de financiële problemen zijn gekomen. Het OING daarentegen richt zich niet uitsluitend op ondernemers met financiële problemen, maar ook op MKB-bedrijven in de groeifase en starters.

Ten slotte is nog vermeldenswaardig dat uit tabel 5.2 blijkt dat het rentepercentage van het OING aanzienlijk lager uitvalt dan bij de het MKB Doorstartfonds en het OIF. De verschillen in de gehanteerde default ratio's vormen hier een belangrijke verklaring voor.

In tabel 5.3 staat samengevat hoeveel kredieten (ten tijde van de evaluatie) verstrekt waren en welk deel van het beschikbare budget daarmee gemoeid was.

Tabel 5.3 Resultaten fondsen

Kenmerken	MKB Doorstartfonds	OIF	OING
Budget	2 miljoen	5 miljoen	1,25 miljoen
Aantal verstrekte kredieten	8	36	12
Benuttingsgraad	25%	50%	80%

Ten eerste valt op dat het ***budget*** van het OIF met 5 miljoen euro aanzienlijk hoger was dan van het MKB Doorstartfonds. Het beschikbare budget van het OING was juist lager. Het initiële budget van het OING bedroeg 500.000 euro, maar na de pilotperiode is hieraan nog 750.00 euro toegevoegd. Dat het OING-budget lager ligt heeft mede te maken met het feit dat dit fonds maar op een deel van de provincie – namelijk Noord-Groningen – gericht is. Vanuit het OIF zijn verreweg de meeste kredieten verstrekt. De benuttingsgraad is echter bij het OING duidelijk het hoogst. Het MKB Doorstartfonds blijft zowel wat betreft het aantal verstrekte kredieten als de benuttingsgraad ruimschoots achter op de fondsen in Fryslân en Noord-Groningen.

De provincie Fryslân heeft inmiddels ***afscheid genomen*** van het ***OIF***. De leningenportefeuille is overgeheveld naar het (innovatie) Doefonds van de provincie en wordt beheerd door de Friese Ontwikkelings Maatschappij (FOM). Het resterende budget (2,5 miljoen euro) heeft een andere bestemming gekregen. Vanuit de gesprekspartner van de provincie Fryslân is een aantal redenen aangedragen voor het beëindigen van het OIF. Zo liep het aantal aanvragen terug en waren er toch een aantal afschrijvingen en bijzonder beheer-gevallen (rente-/aflossingspauze). Verder verliep de relatie met de SKN niet altijd even soepel en verzwakte de beleidsmatige aandacht van de provincie Fryslân voor dit type ondernemers. In Noord-Groningen is het contract tussen het ***OING*** en de SKN met ingang van 1 januari jongstleden gestopt. Van de 1,25 miljoen is ongeveer 1 miljoen aan leningen verstrekt. Het fonds en het resterend budget zijn ***geïntegreerd*** in het ***Groeifonds*** van de ***NOM***.

Van het ***OIF*** is in 2016 een ***evaluatie*** uitgevoerd.[12] Een belangrijke aanleiding voor het evalueren van dit fonds was dat het aantal verstrekte leningen achterbleef bij de prognoses vooraf en de resultaatafspraken die met de SKN waren gemaakt. Uit deze evaluatie kwam naar voren dat het aantal verstrekte leningen niet slecht was gelet op de beperkte marktruimte. Daarbij speelt ook mee dat het MKB er vanwege de aantrekkende economie weer beter in slaagt om via andere wegen middelen te verkrijgen. Desalniettemin wordt in de evaluatie ook geconcludeerd dat er nog steeds een doelgroep is die niet elders terecht kan voor krediet. Ten slotte is nog relevant om te vermelden dat uit deze evaluatie naar voren kwam dat de voorwaarden van OIF als 'pittig' werden ervaren. Bij voortzetting van het fonds wordt dan ook aanbevolen om het rente-percentage te verlagen tot onder de 10%.

[12] *Evaluatie Ondernemersimpuls Friesland*, E&E advies, juni 2016.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

In dit afsluitende hoofdstuk formuleren we allereerst de conclusies die aan de hand van de voorgaande bevindingen kunnen worden getrokken (paragraaf 6.2). Vervolgens presenteren we in paragraaf 6.3 de bouwstenen voor de toekomst in de vorm van concrete aanbevelingen.

6.2 Samenvattende conclusies

Aanleiding en aanpak evaluatie

Sinds 2014 worden vanuit het MKB Doorstartfonds Flevoland zakelijke leningen met persoonlijke aansprakelijkheid verstrekt aan Flevolandse ondernemers met een tijdelijke financieringsbehoefte die niet vanuit de markt of Bbz-regeling kan worden ingevuld. Het doel van dit fonds is om het voortbestaan van dergelijke ondernemingen te bevorderen en daarmee ondernemerschap en werkgelegenheid te behouden. De provincie Flevoland heeft destijds 2 miljoen euro beschikbaar gesteld voor het MKB Doorstartfonds. Het fonds is als tweedelijnsvoorziening gekoppeld aan (het Flevolandse deel van) MKBDoorgaan.nl, een loket voor vroegsignalering van ondernemers met financiële problemen. Bij de uitvoering van de kredietfaciliteit zijn verder het ZLF, onafhankelijke bedrijfsadviseurs en SKN betrokken.

Nu het eind van de periode in zicht komt dat vanuit het MKB Doorstartfonds kredieten mogen worden verstrekt, bestond bij de provincie Flevoland behoefte aan een externe evaluatie. Deze evaluatie is uitgevoerd door Bureau Bartels. De evaluatie bestond uit deskresearch, gesprekken met direct betrokkenen bij de uitvoering, telefonische interviews onder 15 ondernemers die al dan niet met succes een beroep op het fonds hebben gedaan en interviews onder adviseurs en andere kapitaalverstrekkers.

Gebruik en benutting fonds

Allereerst constateren we dat het aantal (gehonoreerde) kredietaanvragen voor het MKB Doorstartfonds vrij beperkt is geweest. In de afgelopen vijf jaar zijn via MKBDoorgaan.nl in totaal 30 MKB-ondernemingen toegeleid naar het fonds. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in acht verstrekte kredieten. Hiermee is een kwart van het beschikbare budget benut (en driekwart dus onbenut gebleven).

Voor deze beperkte benutting kunnen in essentie twee oorzaken worden aangevoerd. De eerste oorzaak is de wijze van bekendmaking van het fonds. Bewust is gekozen voor een low profile aanpak, waarbij het fonds niet heel actief en breed is uitgedragen. Alleen aan MKB-ondernemers die bij MKBDoorgaan.nl terechtkomen, wordt het fonds – als 'last resort' voorziening – aangeboden als andere financieringsopties niet haalbaar blijken te zijn. In de tweede plaats speelt ook de garantieregeling (in casu: de risicoverdeling tussen de provincie en SKN) een rol. Door het opleggen van een default ratio van 25% ligt het financiële risico voor een belangrijk deel bij SKN. Dit resulteert in een (te) strenge beoordeling van de aanvragen, waarbij in voorkomende gevallen positieve levensvatbaarheidstoetsen terzijde zijn geschoven. Bovendien wordt hierdoor een hoger dan gebruikelijk rentepercentage (van 10%) gehanteerd, waardoor de kredietfaciliteit voor de doelgroep weinig aantrekkelijk is.

Dat het fonds risicomijdend ingezet wordt, blijkt uit het feit dat de meeste deelnemende ondernemers aan hun financiële verplichtingen (aflossing en rentebetalingen) voldoen. Op het moment van de evaluatie was nog maar een van de acht MKB-ondernemingen alsnog failliet gegaan.

Informatievoorziening

Uit de evaluatie is naar voren gekomen dat er bij het MKB Doorstartfonds bewust voor gekozen is om dit instrument low profile in de markt te zetten en bijvoorbeeld niet breed bekend te maken bij de netwerken rondom ondernemers. Dit heeft ook alles te maken met het doel van het fonds, namelijk het fungeren als 'lender of last resort' indien andere financieringsopties voor ondernemers in financiële problemen niet haalbaar blijken te zijn. Vanuit MKBDoorgaan.nl is bij dit type ondernemers dan ook steeds eerst getoetst of alternatieve voorzieningen, zoals het Bbz, soelaas bieden alvorens eventueel het MKB Doorstartfonds te berde te brengen. Een belangrijk gevolg hiervan is echter wel geweest dat mede hierdoor het aantal kredietaanvragen voor dit fonds vrij bescheiden is gebleven. Bij direct betrokkenen bij de uitvoering leeft dan ook de behoefte om naar de toekomst het MKB Doorstartfonds breder bekend te maken bij – c.q. in te bedden in – de netwerkstructuur rondom het MKB (banken, accountants, e.d.).

Ondernemers die krediet vanuit het MKB Doorstartfonds aangevraagd hebben zijn uiteraard wel bekend geraakt met dit fonds en hebben daarover ook informatie verkregen en/of vergaard. Deze informatievoorziening blijkt voor hen in grote lijnen te voldoen. Uit de evaluatie komt echter wel een belangrijk aandachtspunt naar voren dat betrekking heeft op de voorwaarden die van toepassing zijn voor het krediet. Voor een deel van de aanvragers was het in eerste instantie bijvoorbeeld niet duidelijk dat het om een zakelijke lening met persoonlijke aansprakelijkheid ging en/of dat (dus ook) de partner moest tekenen.

Modaliteiten

Door de bank genomen zijn zowel betrokkenen bij de uitvoering als ondernemers die een beroep op het MKB Doorstartfonds hebben gedaan, (redelijk) tevreden over de voorwaarden die voor dit fonds van toepassing zijn. Dit neemt echter niet weg dat er ook behoeften aan aanpassingen leven. Voor ondernemers is het belangrijkste verbeterpunt gelegen in een reductie van het rentepercentage van 10% zoals dat voor kredieten vanuit het MKB Doorstartfonds gehanteerd wordt. Dit punt wordt ook onderschreven vanuit verschillende betrokkenen bij de uitvoering van het MKB Doorstartfonds. Samenhangend hiermee is vanuit de gesprekken met uitvoerders van dit fonds de behoefte geventileerd aan aanpassing (verhoging) van de default ratio van dit fonds. De default ratio van 25% – zoals die nu wordt gehanteerd – is in de optiek van diverse gesprekspartners mede debet aan zowel het hoge rentepercentage als de voorzichtige (kritische) koers die de SKN hanteert bij het beoordelen van aanvragen. Naast het beperkte aantal aanvragen (zie hierboven), gaat volgens deze gesprekspartners ook hiervan een remmende werking uit op de mate waarin het MKB Doorstartfonds in de praktijk daadwerkelijk ingezet kan worden voor de doelgroep.

Aanvraag- en beoordelingsprocedure

Ondernemers blijken redelijk tevreden te zijn over de aanvraagprocedure voor het krediet vanuit het MKB Doorstartfonds. Een ruime meerderheid van de aanvragers is hier dan ook (zeer) positief dan wel neutraal over. Vanuit het perspectief van ondernemers uit de doelgroep is het belangrijkste sterke punt van deze procedure gelegen in de eenvoud daarvan. Kansen voor

verbetering liggen in de optiek van een deel van de ondernemers met name in een (verdere) versnelling van de procedure. Deze ondernemers onderbouwen dit door er op te wijzen dat juist voor ondernemers in financiële problemen snelheid een groot goed is.

De levensvatbaarheidsonderzoeken van de ondernemingen van de aanvragers, die als onderdeel van de aanvraagprocedure uitgevoerd worden, worden niet alleen door betrokkenen bij de uitvoering maar ook door het overgrote deel van de ondernemers (zeer) positief beoordeeld. Wel bestaat er behoefte aan meer interactie tussen de SKN en de adviseurs die deze onderzoeken uitvoeren. Enerzijds gaat het hierbij om mondelinge toelichtingen die een adviseur aan de SKN kan geven over de bevindingen van levensvatbaarheidsonderzoeken. Anderzijds leeft bij adviseurs de behoefte aan terugkoppeling over het presteren en functioneren van de bedrijven waarvan een kredietaanvraag goedgekeurd is. Dit omdat hieruit mogelijk lessen te destilleren zijn voor toekomstige levensvatbaarheidsonderzoeken.

In de praktijk vervult de SKN een grotere en meer zelfstandige rol bij de beoordeling van aanvragen voor het MKB Doorstartfonds dan oorspronkelijk voorzien was. In de overeenkomst van geldlening tussen de provincie Flevoland en de SKN werd er namelijk vanuit gegaan dat het ZLF wat dit aangaat min of meer 'bindende adviezen' zou geven. De grotere rol en betrokkenheid van de SKN hierbij laat zich verklaren door de risico's die de SKN, via de default ratio van 25%, draagt bij het MKB Doorstartfonds.

Meerwaarde en effectiviteit MKB Doorstartfonds

De beoogde rol van het MKB Doorstartfonds als 'lender of last resort' blijkt in de praktijk ook goed uit de verf te komen. In de praktijk blijken ondernemers die te maken hebben met betalingsachterstanden, een ongunstige solvabiliteitsratio en/of een partner met een inkomen veelal lastig financiering te kunnen verwerven via bekende kanalen zoals banken, Qredits of het Bbz. Het overgrote deel van de aanvragers had eerst dan ook – en tevergeefs – pogingen bij andere partijen (met name banken) ondernomen om financiering te verkrijgen alvorens bij het MKB Doorstartfonds aan te kloppen. Het feit dat andere partijen niet wilden financieren vormde voor een meerderheid van de aanvragers dan ook de belangrijkste reden om een beroep op dit fonds te doen.

Voor de ondernemers die met succes een beroep op het MKB Doorstartfonds hebben gedaan is de betreffende kredietverlening van doorslaggevend belang geweest voor het voortbestaan van hun onderneming. Hierdoor konden ook tientallen arbeidsplaatsen behouden worden in de provincie Flevoland, iets wat ook spoort met het doel van het MKB Doorstartfonds.

Uit de evaluatie blijkt dat na de afhandeling van de kredietaanvraag voor het MKB Doorstartfonds de contacten tussen de betreffende ondernemers en MKBDoorgaan.nl 'verwateren'. Enerzijds ontvangen de betreffende ondernemers veelal geen of beperkte ondersteuning vanuit MKBDoorgaan.nl. Het overgrote deel van deze ondernemers heeft daar overigens ook zelf geen behoefte aan. Anderzijds is het in de afgelopen periode ook niet gebruikelijk geweest dat MKBDoorgaan.nl een signaal vanuit de SKN ontvangt indien er bij ondernemers betalingsachterstanden ontstaan bij de aflossing van het krediet en/of rentebetalingen aan het MKB Doorstartfonds. In dergelijke situaties kan ondersteuning van MKBDoorgaan.nl wel wenselijk zijn en een meerwaarde hebben. Op dit punt valt dus nog winst te boeken, iets waar we in de aanbevelingen op terugkomen.

Toekomst MKB Doorstartfonds

Per saldo hebben aanvragers, los van de vraag of hun aanvraag al dan niet gehonoreerd is, positieve ervaringen opgedaan met het MKB Doorstartfonds. Zo zou een (ruime) meerderheid van de aanvragers het fonds bij collega-ondernemers aanbevelen en daar zelf ook weer een beroep op doen mocht daar aanleiding voor zijn. De belangrijkste reden daarvoor is de 'witte vlek' die het fonds in de financieringsmarkt invult.

Om dezelfde reden onderschrijven ook andere financiers het belang van continuering van het MKB Doorstartfonds. In de praktijk doen zich namelijk situaties voor waarbij deze financiers ondernemers (in financiële problemen) niet kunnen of willen financieren maar het MKB Doorstartfonds wel soelaas kan bieden. Samenhangend hiermee pleiten andere financiers en direct betrokkenen bij het MKB Doorstartfonds er voor om meer bekendheid te geven aan dit fonds. Dit vanuit de overtuiging dat het MKB Doorstartfonds breder ingezet kan worden dan waarvan in de afgelopen periode sprake is geweest. In de optiek van deze respondenten kan ook een hogere risicoacceptatie hieraan bijdragen. Dit omdat een verhoging van de default ratio een reductie van het rentepercentage en een minder voorzichtige ('kritische') beoordeling van aanvragen mogelijk maakt. Dit laatste wordt in feite ook onderschreven vanuit een analyse van enkele andere vergelijkbare (provinciale) fondsen. Bij een van deze fondsen is een 100% default ratio namelijk gepaard gegaan met een lager percentage en is een (veel) hogere benuttingsgraad gerealiseerd dan bij de andere fondsen, waaronder het MKB Doorstartfonds.

6.3 Aanbevelingen

Op grond van de voorgaande uitkomsten reiken we enkele bouwstenen voor de toekomst(ige invulling) van het MKB Doorstartfonds aan. In het onderstaande presenteren we deze bouwstenen in de vorm van aanbevelingen. Daarbij formuleren we telkens eerst de aanbeveling en daaronder de onderbouwing om tot deze aanbeveling te komen.

1. Continueer het MKB Doorstartfonds.

Toelichting

Ondanks het geringe beroep op het MKB Doorstartfonds in de achterliggende periode, kunnen enkele argumenten aangedragen worden om de voorziening ook in de komende jaren in stand te houden. Een eerste argument is dat – ondanks een betere economie en een ruimer aanbod van kapitaal – nog steeds veel kleine ondernemers verstoken blijven van hulp bij het oplossen van hun financiële problemen (ook omdat het Bbz nog steeds niet voor al deze ondernemers bereikbaar is). De legitimering om het fonds in het leven te roepen, geldt dus nog steeds. Als tweede argument kan worden aangevoerd dat een belangrijk deel van de doelgroep MKB-ondernemers waarvoor het fonds een oplossing biedt, nog niet bereikt is. Door de low profile aanpak in de communicatie zijn de mogelijkheden van het fonds namelijk niet breed uitgedragen. Een derde argument is dat direct betrokken partijen en partijen in de omgeving voorstander zijn van het behoud van een dergelijke voorziening (hoewel wel aanpassingen nodig zijn). En als vierde en laatste argument zijn er middelen onbenut gebleven die alsnog zinvol besteed kunnen worden. Een deel van het onbenutte budget zou opnieuw gealloceerd kunnen worden voor krediet-verlening aan Flevolandse MKB-ondernemers met tijdelijke financiële problemen.

2. *Maak het MKB Doorstartfonds breder bekend in netwerken rondom MKB-ondernemers.*

Toelichting

Naar de toekomst toe valt te overwegen om van de low profile aanpak af te stappen en het fonds breed bekend te maken bij banken, adviseurs en intermediairs. Enerzijds voorziet het MKB Doorstartfonds namelijk in een behoefte, bijvoorbeeld in situaties waarbij ondernemers geen beroep op het Bbz of Qredits kunnen doen, iets wat in de praktijk regelmatig voorkomt. Anderzijds is het daadwerkelijke beroep op het fonds (het aantal aanvragen) vrij beperkt. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat er tot nu toe (bewust) geen brede bekendheid aan het fonds is gegeven. De consequentie hiervan is echter dat de mogelijkheden die het MKB Doorstartfonds kan bieden daarmee onderbenut blijven.

3. *Overweeg om de garantstelling – de default ratio – te verhogen.*

Toelichting

De garantieregeling zoals die tot dusver is gehanteerd, heeft negatief uitgepakt op de animo voor en de mate van kredietverlening vanuit het MKB Doorstartfonds. Door een default ratio van 25% te hanteren heeft de provincie een groot deel van het financiële risico bij de kredietbeheerder neergelegd. Dit heeft enerzijds geresulteerd in een strenge (en dubbele) beoordeling van kredietaanvragen en meer afwijzingen dan nodig waren geweest. Anderzijds wordt hierdoor een hoog rentetarief in rekening gebracht, wat de kredietfaciliteit minder aantrekkelijk maakt voor de doelgroep (zie ook aanbeveling 4).

4. *Hanteer een lager rentepercentage bij kredieten vanuit het MKB Doorstartfonds.*

Toelichting

Het gehanteerde rentepercentage wordt door de betrokkenen bij de uitvoering en een aanzienlijk deel van de geraadpleegde MKB-ondernemers als belangrijk knelpunt gezien. Alle geraadpleegde deelnemers waren kritisch over het gehanteerde rentetarief. Voor één ondernemer was het rentepercentage de reden om de kredietaanvraag zelf in te trekken. De mogelijkheden om de rente te verlagen hangt samen met de vraag of de default ratio verhoogd kan worden (zie voorgaande aanbeveling).

5. *Intensiveer de ondersteuning aan ondernemers waarvan de kredietaanvraag toe-dan wel afgewezen is.*

Toelichting

Uit de evaluatie komt het beeld naar voren dat na de 'overdracht' van de aanvraag/de uitkomsten van het levensvatbaarheidsonderzoek naar de SKN de betreffende MKB-ondernemers uit beeld raken bij MKBDoorgaan.nl/het ZLF. Het ZLF meldt nog wel het besluit over de kredietaanvraag, maar daar lijkt het verdere contact op te houden. Toch kan ook na de kredietverlening nog ondersteuning wenselijk zijn, bijvoorbeeld als deelnemers een achterstand oplopen bij de aflossing van het krediet. Ook afgewezenen kunnen verder bij de hand genomen worden, bijvoorbeeld bij het zoeken van alternatieve financiering.

6. *Zorg voor meer communicatie tussen uitvoerende partijen rondom de krediet-beoordeling en daarna.*

Toelichting

Tot voor kort werd de aanvraag en het rapport met de uitkomsten van het levensvatbaarheids-toets via het ZLF opgestuurd naar de SKN. De SKN gaat vervolgens al dan niet tot

kredietverlening over. Vanuit directbetrokkenen is aangegeven dat een direct contactmoment rondom de oplevering van het levensvatbaarheidsadvies wenselijk is. Dit om de uitkomsten te bespreken en nader te duiden. Recent is dit overigens voor het eerst gebeurd en door zowel adviseur als de SKN als zinvol ervaren. Verder zien adviseurs ook graag een of andere wijze van terugkoppeling na de kredietverlening. Hiermee kunnen belangrijke leerervaringen worden opgedaan voor toekomstige levensvatbaarheidstoetsen.

7. Maak samen met betrokken partijen een keuze bij welke partij het beheer van het fonds belegd gaat worden.

Toelichting

De provincie Flevoland dient bij een vervolg op of voortzetting van het MKB Doorstartfonds ook de afweging te maken bij wie het beheer van het fonds belegd wordt. De eerste optie is om de huidige organisatorische opzet voort te zetten en opnieuw de SKN het kredietbeheer te laten uitvoeren. Belangrijk voordeel hiervan is dat de SKN veel ervaring heeft met dit type kredietverlening. Bovendien hoeft het beheer van de huidige kredietportefeuille dan niet op een andere partij overgedragen te worden. Een tweede optie is om een vergelijkbare stap als bij fondsen elders te zetten en de uitvoering van het fonds bij de OMFL onder te brengen. Dit heeft als voordeel dat het financieringsinstrumentarium voor Flevolandse ondernemers meer gebundeld wordt. Daarbij moet wel in acht worden genomen dat in het geval van het MKB Doorstartfonds niet om bedrijfskredieten gaat.

8. Verander bij voortzetting de naam van het fonds.

Toelichting

Mocht de provincie Flevoland het MKB Doorstartfonds voortzetten of een vervolg geven, dan ligt het hanteren van dezelfde naam niet voor de hand. De term 'doorstart' veronderstelt dat er sprake is van een faillissement van de MKB-ondernemer. Dit strookt echter niet met de praktijk. Het fonds heeft juist de bedoeling om te voorkomen dat een dergelijke situatie ontstaat.

Bijlage I Geraadpleegde respondenten*

De heer J. Algra	Baranka Consultancy (voorheen provincie Flevoland)
Mevrouw J. van de Berg	Zelfstandigenloket Flevoland
De heer F. Blom	BTBedrijfsadvies
De heer F. Dijkstra	Stichting Kredietbank Nederland
Mevrouw M. van Duijn	Qredits
De heer G. Engel	MKBDoorgaan.nl
De heer P.A. Jellema	Economic Board Groningen
De heer M. Kooistra	Provincie Fryslân
De heer H. Koole	Provincie Flevoland
De heer J. Koster	MKBDoorgaan.nl
Mevrouw P. Laan	Provincie Flevoland
De heer G. Ligtenberg	Zelfstandig bedrijfsadviseur
De heer D. Werkman	Rabobank Flevoland

* Uit privacyoverwegingen zijn de namen van geraadpleegde ondernemers niet opgenomen in bovenstaand overzicht.

Bijlage II Factsheet MKBDoorgaan.nl

Factsheet oktober 2018

MKBDOORGAAN.NL
GELD(T) VOOR ONDERNEMERS

990 Aantal geholpen ondernemers

2200 Aantal werknemers

1200 Waarvan kwetsbaar

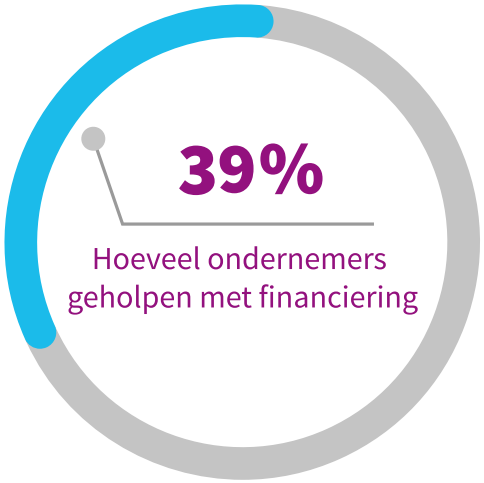

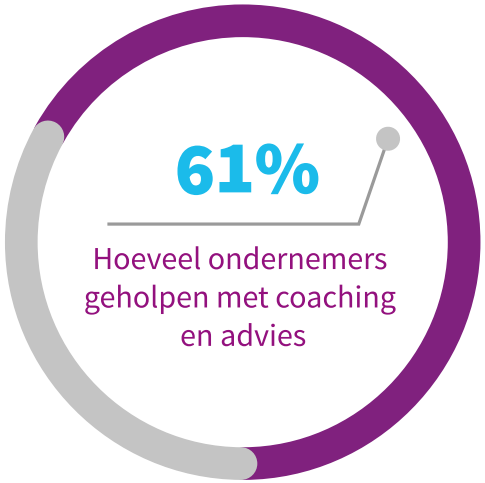

MKBDoorgaan.nl

MKBDoorgaan.nl is een onafhankelijke, non-profit stichting die vroegsignalering van (financiële) problemen organiseert en hulp biedt aan mkb-ondernemers en zzp'ers met een in de kern levensvatbaar bedrijf, maar die hulp nodig hebben om hun bedrijf gezond te houden.

De drie pijlers van MKBDoorgaan.nl zijn:

- **VROEGSIGNALERING**
- **ANALYSE VAN DE VRAAG-ACHTER-DE-VRAAG**
- **'WARME' OVERDRACHT AAN EEN GESPECIALISEERDE PARTIJ**

Regio's van MKBDoorgaan.nl

MKBDoorgaan.nl werkt provinciaal, maar iedere ondernemer in Nederland kan zich aanmelden bij de non-profit stichting.

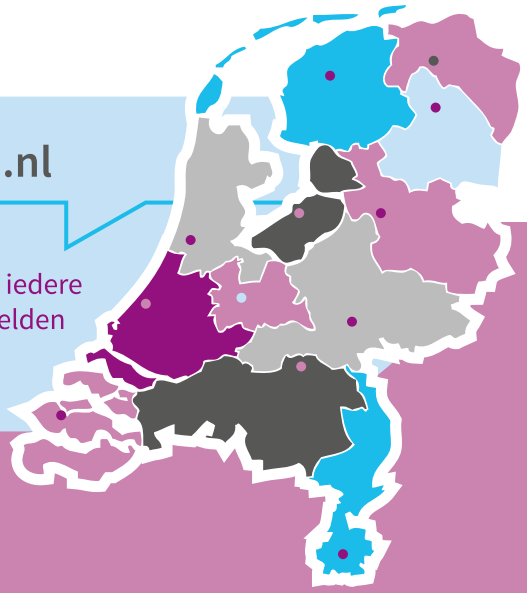

Dankzij de steun van Instituut Gak, provincies (Flevoland, Noord-Brabant, Noord-Holland, Overijssel, Zeeland) en gemeenten (Almere, Dronten, Eindhoven, Hoorn, Lelystad, Noordoostpolder, Urk en Zeewolde) is onze hulp kosteloos.

Meer informatie: **www.mkbdoorgaan.nl**